

IZBUCNIREA ȘI DESFĂȘURAREA REVOLUȚIEI ROMÂNE DIN DECEMBRIE 1989 LA CONSTANȚA

Dan VĂȚĂMAN*

*Cercetător Științific gr. III – Institutul Revoluției Române din Decembrie 1989,
București (România)

E-mail: vatanaman.dan@gmail.com

Abstract

Considering that the bloody events of the Romanian Revolution in December 1989 remain a contentiously debated issue of Romania's recent history, especially the aspects concerning the large number of killed and wounded, the purpose of this article is to clarify the way in which the Revolution began and unfolded in Constanța, acknowledged as a martyred city by law. To achieve this objective, are required two separate investigations into the events, one that targeted the December 16-22 period, and one targeting the period after December 22. First of all, is desired a realistic presentation of the measures implemented by the civil and military authorities of Constanta taken in the context of the events that took place in Timisoara and Bucharest. Also, another objective of the study is to clarify the causes that led to an impressive number of killed and wounded in the context in which no terrorists were identified in Constanța.

Key words: Romanian Revolution of December 1989; Terrorists; Martyrs; Command of the Romanian Navy; Council of the National Salvation Front.

1. Considerente introductive

În municipiul Constanța, ca și în întregul județ, în perioada 16 - 22 Decembrie 1989 nu au avut loc manifestații împotriva regimului Ceaușescu, populația ieșind în stradă abia după fuga dictatorului. Cu toate acestea, în contextul evenimentelor petrecute la Timișoara și București, precum și în

alte orașe din țară, evenimente despre care majoritatea românilor aflaseră din cadrul emisiunilor posturilor de radio occidentale „Vocea Americii” și „Radio Europa Liberă”, a existat o reală stare de neliniște și preocupare a populației din Constanța.

Această stare de spirit a constănțenilor a fost amplificată și de măsurile puse în practică de autoritățile locale, urmare a dispozițiilor date de Nicolae Ceaușescu în cadrul teleconferințelor pe care le-a avut în 17, 20 și 21 Decembrie 1989 cu prim-secretarii comitetelor județene de partid, comandanții de garnizoane reședințe de județ și șefii inspectoratelor județene ale Ministerului de Interne. Astfel, încă din seara de 17 Decembrie 1989, Comandamentul Marinei militare a adoptat măsurile care se impuneau în baza indicativelor de alarmă primite de la Ministerul Apărării Naționale (M.Ap.N.), printre acestea ieșirea navelor de gardă în poziție de executare a serviciului pe mare, dar și constituirea unor patrule militare înarmate care să circule prin oraș. În același timp, Statul Major al Gărzilor Patriotice a dat dispoziții și a făcut precizări referitoare la modul în care urmau să acționeze structurile subordonate din teritoriu, printre care și organizarea unor patrule mixte, împreună cu organele de Miliție, pentru asigurarea ordinii și liniștii publice. De asemenea, organele de Securitate au luat măsuri specifice constând în acțiuni de identificare și control a activității unor cetățeni străini semnalati cu preocupări de lansare de zvonuri și incitări la acțiuni destabilizante ca și a unor cetățeni autohtoni, elemente anarhice, care s-au angrenat în acțiuni de dezordine în plan social și economic.

În condițiile măsurilor implementate de autoritățile civile și militare constănțene pentru a preîntâmpina „atacuri huliganice” precum cele de la Timișoara, precum și organizarea unor adunări în fiecare instituție de „înfierare” a acestor acțiuni, este mai mult decât evident nu au existat acțiuni de protest înainte de anunțul Televiziunii Române cu privire la fuga dictatorului, chiar dacă unii autori de lucrări memorialistice încearcă să acrediteze ideea că încă din dimineața zilei de 22 Decembrie 1989, ora 9.00, a avut loc o acțiune spontană în zona Capitol, iar mulțimea s-a îndreptat spre sediul Securității scandând „Jos Ceaușescu”, „Jos dictatura” și „Fără violență”.

Analizând comparativ lucrările dedicate izbucnirii și desfășurării Revoluției Române din Decembrie 1989 la Constanța se constată variante diferite și în ceea ce privește pătrunderea populației în sediile organelor de partid și de stat locale. De asemenea, există diferențe de opinii cu privire la ceea ce s-a întâmplat la Constanța după 22 Decembrie 1989, când pe fondul efervescentei revoluționare, dublată de „psihoza teroristă” și de inadvertența ordinelor unor comandanți militari, s-au înregistrat 32 decedați (10 cadre

militare, 5 militari în termen și 17 civili) și 93 răniți (8 ofițeri, 3 maiștri militari și subofițeri, 4 elevi de școală militară, 21 militari în termen și 57 civili)¹.

Un alt aspect care necesită o atenție deosebită se referă la inadvertențele apărute în declarațiile unor participanți direcți la evenimente, aceștia schimbându-și sau nuanțându-și propriile mărturii.

Astfel, pentru cunoașterea și înțelegerea corectă a modului în care a izbucnit și s-a desfășurat Revoluția Română din Decembrie 1989 la Constanța este nevoie de o abordare comprehensibilă, *Sine ira et studio*, în care evoluția evenimentelor să fie analizată pe baze științifice, fără interpretări emoționale sau urmărind senzaționalul.

În consecință, scopul acestui studiu este ca, într-o primă etapă, să reliefeze situația creată în municipiul Constanța, ca și în întregul județ, urmare a măsurilor puse în practică în perioada 16 - 22 Decembrie 1989 de autoritățile locale civile și militare în baza directivelor primite de la nivel central. În contextul creionării unei imagini realiste a situației existente la 22 Decembrie 1989, ora 12.06 (momentul în care Nicolae Ceaușescu a părăsit clădirea C.C. al P.C.R. la bordul unui elicopter), cercetarea științifică va fi focalizată asupra exploziei sociale marcată de ieșirea populației în stradă și, mai apoi, pătrunderea în sediile organelor de partid și de stat locale. În continuare va fi acordată o atenție deosebită modului în care revoluționarii constănțeni au încercat să se organizeze în după amiaza zilei de 22 Decembrie 1989, mai ales că în entuziasmul general au fost constituite mai multe organe provizorii de conducere care au funcționat în sedii diferite: două la „Casa Albă” - fostul sediul al Comitetului Județean al P.C.R., unul la Muzeul Marinei Române, unul la Inspectoratul Județean Constanța al Ministerului de Interne (sediul Securității și al Miliției Județene) și un altul la sediul Miliției Municipale. Interesant pentru cercetarea științifică este modul în care aceste comitete provizorii ale Frontului Salvării Naționale, sprijinite fiind de armată, au interacționat „cu responsabilitate patriotică”, unii membri încercând chiar să se aresteze reciproc. De asemenea, relevant este modul „original” în care s-a reușit ca la 24 Decembrie 1989, în urma unor alegeri așa-zise democratice, să se constituie un nou Consiliu Provizoriu Județean al Frontului Salvării Naționale a cărui conducere a revenit în sarcina a doi coordonatori.

Luând în considerare faptul că încă din ziua de 23 Decembrie 1989 s-au înregistrat primele victime la Constanța, numărul acestora crescând

¹ Această statistică cuprinde perioada 18 Decembrie 1989 – 05 Ianuarie 1990 și conține inclusiv constănțenii care au murit sau au fost răniți în alte orașe din țară. Datele prezentate au stat la baza adoptării Legii nr.236/2011 privind declararea municipiului Constanța Oraș-martir al Revoluției din Decembrie 1989. Dinamica înregistrării victimelor în ordine cronologică poate fi consultată în Ioan Maliciuc, *Prețul libertății la Constanța. File de istorie*, Constanța, Editura Muntenia, 2006, pp. 282-295.

în zilele următoare pe fondul dezinformărilor transmise prin intermediul televiziunii și a unor acțiuni diversioniste (diversiune psihologică, diversiune radio-electronică), obiectivul final al prezentului studiu constă în clarificarea cauzelor care au condus la un număr impresionant de morți și răniți în contextul în care la Constanța nu au fost identificați teroriști, victimele fiind produse de manifestanți, un luptător din Gărzile Patriotice și de către militari aparținând Ministerului de Interne și Ministerului Apărării Naționale.

2. Deciziile adoptate la nivel central și măsurile implementate de autoritățile civile și militare constănțene în perioada 17-22 Decembrie 1989

Având în vedere impactul hotărârilor adoptate în ziua de 17 Decembrie 1989 asupra evoluțiilor ulterioare, pentru început se impune să amintim că, la ora 12.00, din ordinul lui Vasile Milea (Ministrul Apărării Naționale) a fost transmis tuturor unităților indicativul „Tabela A.B.C. – Ana”, ca de fiecare dată când Nicolae Ceaușescu urma să plece în străinătate (acest indicativ prevedea aplicarea unui set de măsuri organizatorice menite să întărească paza și apărarea unităților și obiectivelor militare, precum și constituirea unor grupe operative). La foarte scurt timp, Nicolae Ceaușescu l-a apostrofat pe generalul Vasile Milea pentru că „armata nu a reacționat cum trebuie la Timișoara” și, totodată, l-a informat că a decretat starea de necesitate. Imediat, ministrul Apărării Naționale a făcut cunoscut comandantului Diviziei 18 mecanizate din Timișoara că situația „s-a agravat”, că este ordin „să intervină armata”, care intră „în stare de luptă”². În această situație tensionată, la ora 13.30, generalul Vasile Milea a transmis un ordin care și astăzi suscită dezbateri intense, fiind acuzat chiar că prin acesta „a transformat armata în principala forță de represiune”. Este vorba de ordinul cunoscut sub indicativul „Precizări în 14 puncte”, ordin care permitea deschiderea focului împotriva demonstranților „în caz de nesupunere”³.

În aceeași zi, la ora 17.00, Nicolae Ceaușescu a convocat Comitetul Politic Executiv al C.C. al P.C.R pentru a discuta „unele probleme care s-au întâmplat la Timișoara”. Cu această ocazie, Nicolae Ceaușescu a minimalizat situația arătând că „au avut loc unele manifestări în legătură cu evacuarea din locuință a preotului reformat Lászlo Tökes”, apreciind totodată că „acesta a fost doar un pretext, deoarece incidentele grave de la Timișoara au fost organizate și declanșate de cercurile revanșarde, revizioniste și de agenți atât din răsărit cât și din apus”, scopul acestora fiind „destabilizarea situației

² Alesandru Duțu, *Revoluția din decembrie 1989. Cronologie*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Craiova, Editura Sitech, 2010, pp. 89-90.

³ Remus Macovei, *La Revoluție se și moare, nu-i așa?*, Constanța, Editura Boldăș, 2009, p. 117

din România, de a acționa în direcția lichidării independenței și integrității teritoriale a României”. Foarte important este modul în care s-a desfășurat această ședință, din stenograma discuțiilor fiind evidentă ruptura totală de realitate a soților Ceaușescu, care le-au reproșat lui Vasile Milea (Ministrul Apărării Naționale) și lui Tutor Postelnicu (Ministrul de Interne) că „au avut o atitudine capitulară, defetistă” și „n-au ripostat pentru a pune ordine, așa cum se cerea”. Foarte furios, Nicolae Ceaușescu le-a spus: „Trebuia să trageți! Trebuia să trageți un foc de avertisment și dacă nu încetau trebuia să trageți în ei. În primul rând trebuia să trageți la picioare”. Elena Ceaușescu nu s-a lăsat mai prejos și, cu o cruzime aparte, a adăugat: „Să fi tras în ei, să fi tras la picioare și cei care cădeau să fi fost băgați la beci, ca să nu mai poată ieși niciodată de acolo”. În această atmosferă marcată de reproșuri și acuze, Nicolae Ceaușescu le-a transmis lui Milea și Postelnicu chiar că ar merita „să fie puși în fața plutonului de execuție”⁴.

După ședința C.P.Ex. al C.C. al P.C.R., la ora 17.45, Nicolae Ceaușescu a ținut o teleconferință cu prim-secretarii Comitetelor Județene de Partid, la care au participat membri și membri supleanți a C.P.Ex., secretari ai C.C. al P.C.R. și comandanți ai garnizoanelor militare reședință de județ. În cadrul teleconferinței a fost prezentată situația de la Timișoara, unde „nu s-a pus ordine pentru că s-au făcut unele greșeli inadmisibile în aplicarea măsurilor stabilite”, motiv pentru care Nicolae Ceaușescu a ordonat: „Începând de astăzi, toate unitățile Ministerului de Interne, inclusiv miliția, trupele de securitate, unitățile de grăniceri vor purta armament de luptă, inclusiv gloanțe. Fără discuție! Cu respectarea regulamentelor și normelor legale, de somație, conform legilor țării. Oricine atacă un soldat, un ofițer, trebuie să primească riposta! Oricine intră într-un consiliu popular, sediu de partid, sparge geamurile la magazine, trebuie să primească riposta imediat! Nici un fel de justificare! (...) Se interzice orice acțiune! Oricine încearcă vreo manifestare, imediat somat, arestat și pe urmă stăm de vorbă să clarificăm, fără nici un fel de discuție!”⁵. Apoi, după ce s-a asigurat că toți cei prezenți au înțeles ce au de făcut, la final, Nicolae Ceaușescu a adăugat: „Vă rog, atunci, așezați-vă, chemați unitățile de interne, armata, biroul județean, activul și stabiliți măsurile care se impun astăzi. Nu amânați pentru mâine! Să organizați grupe de patrulare comune, formate din unitățile de miliție, de securitate și armată, cu organizații de partid și de U.T.C., cu grupele de gărzi patriotice, cu organizațiile de tineret, cu tineretul, cu activiștii de partid, bine verificați, cu poziție fermă, activă, instruiți bine! Și aceasta nu pentru o zi! Aceasta pentru perioada până când se va revoca acest ordin! Va rămâne în vigoare, practic, până după Anul Nou. La fel în întreprinderi, în comune, peste tot, asigurând desfășurarea normală a

⁴ Serviciul Arhive Naționale Istorice Centrale (S.A.N.I.C.), fond C.C. al P.C.R. – Secția Cămară, dosar 338/1989, ff. 11-12.

⁵ *Ibidem*, ff. 17-18.

activității de producție, realizarea în mai bune condițiuni a planului, a tuturor măsurilor. Dați o ripostă fermă tuturor acțiunilor provocatoare din partea oricui ar fi aceasta!”⁶.

Tot în ziua de 17 Decembrie 1989, ora 18.00, de la Ministerul Apărării Naționale s-a transmis Comandamentelor Marilor Unități indicativul „Radu cel Frumos” – alarmă de luptă parțială, fapt care implica dotarea efectivelor cu armament și muniție de război. În urma declanșării alarmei de luptă parțiale, măsurile întreprinse personal de generalul Vasile Milea – Ministrul Apărării Naționale, de Marele Stat Major, comandamentele de armată și de armă au vizat cu prioritate, pregătirea forțelor din partea de vest a țării pentru trecerea la apărarea pe frontieră, dar și a celorlalte unități, astfel încât să fie în măsură să apere terestru și antiaerian obiectivele militare și civile de importanță strategică, să participe la contracararea eventualelor acțiuni desfășurate de grupuri de diversiune și teroriste.⁷

O dată cu introducerea alarmei de luptă parțială, în Constanța s-au constituit patrule formate dintr-un ofițer și patru militari în termen având asupra lor muniția aferentă de război, orice neregulă observată de aceste patrule urmând a fi raportată imediat la Comandamentul Marinei Militare⁸. Concomitent, a fost luată în calcul posibilitatea unei agresiuni dinspre mare, fiind date dispoziții ca navele de gardă să iasă în poziție de executare a serviciului pe mare și să intensifice patrularea și supravegherea în zona platformelor de foraj marin⁹. Totodată, s-a ordonat trecerea la pregătirea torpilor și rachetelor pentru lansare, punându-se în aplicare planurile de măsuri pentru ridicarea capacității de luptă a navelor, rachetelor și artileriei de coastă. Bateriile artileriei de coastă aflate în conservare au fost pregătite pentru a putea executa trageri de luptă, s-au pregătit torpile antisubmarin și rachete litoral-navă, astfel ca toate unitățile să fie în măsură să-și îndeplinească misiunile¹⁰.

De asemenea, de la Statul Major al Gărzilor Patriotice a fost transmisă o notă telefonică prin care s-au dat dispoziții și s-au făcut precizări referitoare la modul în care urmau să acționeze statele majore și subunitățile de gărzi patriotice din județele țării, în contextul situației tensionate existente. Respectiva notă telefonică conținea o serie de dispoziții, printre care și

⁶ *Ibidem*, f. 21

⁷ Costache Codrescu (coordonator), *Armata Română în Revoluția din Decembrie 1989. Studiu documentar, Ediția a II-a revăzută și completată*, București, Editura Militară, 1998, pp. 31, 33 și 44.

⁸ Remus Macovei, *La Revoluție se și moare, nu-i așa?*, *op. cit.*, p. 17

⁹ Ioan Maliciuc, *op. cit.*, p. 208.

¹⁰ Constantin Iordache, *Acțiunile navelor Marinei Militare în Revoluția din Decembrie 1989*, Constanța, Editura Ex Ponto, 2004, p. 19

luarea unor măsuri pregătitoare pentru trecerea în scurt timp și organizat la îndeplinirea unor misiuni de luptă, dar și organizarea unor patrule mixte, împreună cu organele de miliție, pentru asigurarea ordinii și liniștii publice. În aplicarea acestor măsuri, a doua zi - 18 Decembrie 1989, ora 11.00 - la sediul Comitetului Județean Constanța al P.C.R. a avut loc o convocare la care au participat ofițeri din Comandamentul Marinei Militare, Brigada 21 Trupe de Securitate și Inspectoratul Județean al Ministerului de Interne, scopul fiind elaborarea unui plan comun de pază și apărare a principalelor obiective economice și politico-administrative de pe raza Municipiului Constanța. Planul consta în stabilirea responsabilităților pentru constituirea unor patrule mixte, formate din militari, milițieni, trupe de securitate, luptători din Gărzile Patriotice și detașamente de tineret. Misiunile acestor patrule constau în interzicerea acțiunilor elementelor «dușmănoase» de spargere a magazinelor, de împrăștiere de manifeste și de invitare a populației la revoltă¹¹.

Urmare a teleconferinței din ziua de 20 decembrie 1989¹², în care Nicolae Ceaușescu a dat dispoziții să fie întărite măsurile de ordine în toate domeniile de activitate și în toate unitățile să se organizeze în rândul oamenilor muncii „grupe speciale de apărare a ordinii”¹³, în dimineața zilei de 21 Decembrie 1989, Mihai Marina – Prim secretar al Comitetului Județean Constanța al P.C.R. a convocat la sediul din strada Costache Burcă (actuala Ion Lahovari) o adunare cu cadrele cu funcții politice de răspundere din întreprinderile din oraș și unitățile militare din garnizoana Constanța. Scopul întâlnirii a constat în stabilirea măsurilor care trebuiau luate în fiecare unitate economică pentru a preîntâmpina „atacuri huliganice” precum cele de la Timișoara și, totodată, organizarea în toate unitățile a unor adunări de „înfierare” a acestor acțiuni. În plus, s-a făcut apel ca toate unitățile să fie în măsură „să apere cuceririle revoluționare ale poporului”, folosind, la nevoie, chiar și armamentul din dotare.¹⁴

În contextul spargerii mitingului din București organizat în ziua de 21 Decembrie 1989, urmate de începerea ridicării baricadei de la Intercontinental, precum și de manifestații de amploare, unele soldate cu victime, în Arad, Brașov, Cugir, Cluj-Napoca și Sibiu, Nicolae Ceaușescu ține ultima teleconferință în care arată că „avem de-a face cu o acțiune organizată și dirijată, cu orientare precisă de destabilizare și îndreptată împotriva integrității și independenței României”, fapt care determină decretarea mobilizării generale „a întregului

¹¹ Remus Macovei, *La Revoluție se și moare, nu-i așa?, op.cit.*, p. 19.

¹² Stenograma acestei teleconferințe a fost refăcută din memorie de către stenografa Ionescu Maria la 4 Ianuarie 1990, ora 20.50, la sediul Ministerului Apărării.

¹³ S.A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – Secția Cancelarie, dosar 338/1989, f. 24.

¹⁴ Remus Macovei, *Erori umane. Victime colaterale. Constanța - Decembrie 1989*, Editura Confession, 2004, p. 48.

activ de partid și de stat și a tuturor forțelor noastre de interne – miliție, securitate – inclusiv a unităților militare (...) să se folosească toate mijloacele și, dacă cineva este lovit, trebuie să răspundă cu două lovituri – nu trebuie să întoarcă și celălalt obraz”¹⁵.

A doua zi, 22 Decembrie 1989 - ora 10.00, tot la sediul din strada Costache Burcă (actuala Ion Lahovari), Mihai Marina – Prim secretar al Comitetului Județean Constanța al P.C.R i-a convocat pe comandanții și secretarii de partid din unitățile militare aparținând M.Ap.N.¹⁶ și Ministerului de Interne, precum și pe directorii și secretarii de partid din întreprinderi. Cu această ocazie, Mihai Marina a precizat că Nicolae Ceaușescu a solicitat tuturor organelor și organizațiilor de partid să ia toate măsurile pentru a preveni orice acțiune care să submineze forța și unitatea partidului. În continuare, a fost prezentat un plan de măsuri ce trebuia aplicat la nivelul fiecărei instituții. Așa cum reiese din relatarea unui participant, la un moment dat ședința „s-a sfârșit cam precipitat”, urmare a faptului că cei aflați în prezidiu au fost informați de sinuciderea generalului Vasile Milea.¹⁷

În acest context, mai ales că unii autori de lucrări memorialistice încearcă să acrediteze ideea că încă de la 9.00 a avut loc o acțiune spontană în zona Capitol, iar mulțimea s-a îndreptat spre sediul Securității scandând „Jos Ceaușescu”, „Jos dictatura” și „Fără violență”, pentru creionarea unei imagini realiste asupra izbucnirii revoluției la Constanța trebuie amintit că în dimineața zilei de 22 Decembrie 1989, până la ora 11.00, patrurile mixte formate dintr-un milițian și trei luptători din gărzile patriotice au patrat prin oraș, fiind asigurate și patrurile de pază la consulatele sovietic, chinez, cehoslovac și turc, precum și la sediul Comitetului Județean al P.C.R. unde era de serviciu câte un milițian înarmat la fiecare intrare¹⁸. În același timp, fostele organe de securitate din județul Constanța au luat măsuri specifice constând, printre altele, în „acțiuni de identificare și control a activității unor cetățeni străini semnați cu preocupări de lansare de zvonuri și incitări la acțiuni destabilizante ca și a unor cetățeni autohtoni, elemente anarhice, care s-au angrenat în acțiuni de dezordine în plan social și economic”¹⁹.

¹⁵ S.A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – Secția Cancelarie, dosar 338/1989, ff. 27 și 30.

¹⁶ Aceștia au participat echipați de luptă, inclusiv cu armament și muniție asupra lor.

¹⁷ Remus Macovei, *Erori umane. Victime colaterale. Constanța - Decembrie 1989*, op. cit., p. 45.

¹⁸ Paza sediilor P.C.R. era asigurată de ofițeri și subofițeri de Miliție înarmați cu pistoale și pistoale mitraliere, precum și muniție de război. În ziua de 22 Decembrie 1989, paza fostului sediu al Comitetului Județean Constanța al P.C.R. era asigurată de plutonier major Ciobescu Naum, plutonier Popa Paul, sergent major Herea Nicolae, sergent major Georgescu Dan, plutonier Corcodel Ionel, sergent major Talabă Ion, plutonier major Gulimănescu și sergent major Vișinescu Octavian – Ioan Maliciuc, op.cit., pp. 39-40.

¹⁹ *Dosar Fond Documentar Comisia „Decembrie 1989”*, volumul 12, f. 37 – <https://sri.ro/assets/>

Având în vedere starea de necesitate instituită prin decret prezidențial în toată țara²⁰, faptul că abia după ora 11.00 s-a luat măsura retragerii patrulilor din oraș, armamentul și muniția aferentă fiind predate și depozitate în camere încuiate și sigilate²¹, iar până la acest moment fostele organe de securitate au desfășurat misiuni specifice de identificare și control a activității „elementelor anarhice”, orice speculație asupra izbucnirii revoluției la Constanța înainte de această oră este nefondată și neavenită.

3. Izbucnirea Revoluției Române din Decembrie 1989 la Constanța și constituirea primelor comitete provizorii de organizare

După terminarea precipitată a ședinței convocată de Mihai Marina – Prim secretar al Comitetului Județean Constanța al P.C.R., în jurul orei 11.00, la sediul Inspectoratului Județean al Ministerului de Interne a fost primit Ordinul nr. S/65.809/22.12.1989 semnat de generalul Romeo Câmpeanu – Locțiitor al șefului Inspectoratului General al Miliției, prin care se transmitea că „nu se folosește armamentul din dotare și nici alte forme de violență asupra muncitorilor care demonstrează”, iar „în caz de atac al sediilor sau organelor noastre de către elemente anarhice, huliganice, se ripostează în conformitate cu legea, prevenindu-se pătrunderea în sediile organelor noastre și dezarmarea cadrelor”²². În acest context, în jurul orei 11.30, un grup de aproximativ 50 persoane s-a adunat în Zona Capitol (aflată la intersecția bulevardelor Tomis și Mamaia, care la aceea dată purtau numele I.V. Stalin și V.I. Lenin). Avându-l în frunte pe colonelul în rezervă Nicolae Miutescu (fost comandant al Regimentului 36 Mecanizat „Vasile Lupu” și, mai apoi, al Centrului Militar Județean Constanța), grupul de manifestanți a început deplasarea către sediul Inspectoratului Județean al Ministerului de Interne, unde au solicitat să fie

files/dosare-desecretizate/22.12.2022/Vol12.pdf, accesat la 20 Iunie 2023.

²⁰ La ora 10.51, Radioul și Televiziunea au prezentat conținutul Decretului prezidențial cu privire la instituirea stării de necesitate pe întreg teritoriul țării, care prevedea că având în vedere încălcarea gravă a ordinii publice, prin acte teroriste, de vandalism și de distrugere a unor bunuri obștești (...) toate unitățile Ministerului Apărării Naționale, Ministerului de Interne și formațiunile Gărzilor Patriotice erau puse în „stare de alarmă”; se interziceau „orice întruniri publice, precum și circulația în grupuri mai mari de 5 persoane”, dar și circulația pe timpul nopții, începând cu ora 23,00 (cu excepția persoanelor care lucrau în schimbul de noapte). Mai mult, Consiliile populare municipale, orașenești și comunale erau obligate „să asigure respectarea strictă a ordinii publice”, iar întreaga populație a țării era obligată „să respecte cu strictețe legile țării, ordinea și liniștea publică, să apere bunurile obștești și să participe activ la înfăptuirea normală a activității economico-sociale” - Alesandru Duțu, *op. cit.*, pp. 158-159.

²¹ Remus Macovei, *La Revoluție se și moare, nu-i așa?*, *op. cit.*, p. 27.

²² Ion Calafeteanu (coordonator), *Revoluția Română din Decembrie 1989. Documente*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2009, p. 246.

primiți de către inspectorul șef. După mai multe discuții, solicitarea a fost aprobată și colonelul în rezervă Nicolae Miulescu însoțit de alte zece persoane au pătruns în sediu.

La scurt timp, mai exact la ora 12.06, Nicolae și Elena Ceaușescu, însoțiți de Manea Mănescu, Emil Bobu și două gărzi de corp au părăsit sediul C.C. al P.C.R. la bordul unui elicopter. Momentul a fost transmis în direct de postul de radio „Europa Liberă”, pe baza informațiilor transmise, de asemenea, în direct de televiziunea sovietică²³. Astfel, mare parte din populația României a aflat de fuga lui Ceaușescu, emisiunile în limba română difuzate de acest post de radio aveau cea mai mare audiență²⁴ din Europa de Est în ultimii ani ai regimului Ceaușescu. La „Radio România”, după ce s-a repetat de mai multe ori textul Decretului prezidențial și știrea referitoare la „trădătorul MILEA”, începând cu ora 10.55 s-a transmis muzică populară românească²⁵. La fel și la Televiziunea Română, după ultima lectură a comunicatului oficial, la ora 11.45 a fost transmisă Hora Unirii și s-a închis programul, „sigla TVR a rămas minute întregi în emisie, pe alb, fără nicio muzică pe dedesubt”²⁶. La ora 12.47, Studioul 5 al Televiziunii emitea mira cu Rapsodia lui George Enescu pe fundal. Apoi crezând că emit în continuare, au difuzat genericul TVR și „Deșteaptă-te, române!”. În fapt, emisia a continuat din Studioul 4, la ora 12.51, când Ion Caramitru și Mircea Dinescu au anunțat victoria Revoluției Române: «*Ion Caramitru* (în bluză de trening, hanorac de fâș, cu o gentuță trecută după gât, surescită, obosit): - Fraților, mulțumită lui Dumnezeu (își face cruce), ne aflăm în studiourile televiziunii. Am reușit să ajungem aici în spatele tancurilor, cu armată și studențime și cu oameni pe care îi vedeți și cu mii și mii de români și de alte naționalități care ne-au condus. În fața Dvs. se află eroul nostru, Mircea Dinescu, poetul. Vă rog să-l priviți, el lucrează. Vă va spune despre ce este vorba. Suntem emoționați, obosiți, dorim ca tot poporul

²³ Referitor la acest moment, Mihai Rusu (fost redactor la postul de radio „Europa Liberă”) declara: „Fuga lui Ceaușescu am transmis-o în direct, urmărind televiziunea sovietică. Aveam o antenă parabolică la sediu cu care prindeam televiziunea din URSS, care a transmis mitingul și mai apoi fuga lui Nicolae Ceaușescu” – <https://www.libertatea.ro/stiri/radio-europa-libera-in-timpul-revolutiei-din-1989-fuga-lui-ceausescu-am-transmis-o-in-direct-urmarind-televiziunea-sovietica-2838840>, accesat la 30 iunie 2023.

²⁴ Peste 60% dintre români le ascultau cel puțin o dată pe săptămână, aproximativ o treime fiind fideli transmisiilor cotidiene - Lavinia Betea, *România anului 1989 în arhivele Radio Europa Liberă*, în „Polis – Revistă de științe politice”, Volum IV, Nr. 3(5), Serie nouă, Septembrie 2014, p. 57.

²⁵ *Romanian Monitoring Radio Bucharest Pr. I Dec.22/1989* - https://media.hotnews.ro/media_server1/generic_file-2009-12-24-6759518-0-radio-bucuresti-22-dec-pdf.pdf, accesat 30 iunie 2023.

²⁶ Mihai Tatulici (coordonator), *Revoluția Română în direct*, Vol. 1, Televiziunea Română, 1990, pp. 11 și 20.

român de orice naționalitate care luptă cu arma în mână, în sensul că au avut în suflet acea suflare divină al lui Dumnezeu și a răbdării poporului român care, în sfârșit, s-a rupt, să putem asculta cuvintele lui Mircea Dinescu care va fi ... vor fi purtătoarea geniului românesc peste timp. Noi lucrăm ... iată-l pe Mircea Dinescu care o să vă spună ... Spune ce faci?! *Mircea Dinescu* (pulovăr negru de lână de casă, cu dungi subțiri roșii și galbene; nebărbierit, tras la față, transpirat, surescitat): - Peste zece minute vom da un apel către populație. Vă rog să vă pus ... păstrați calmul, sunt momente în care Dumnezeu și-a întors fața către români. Să ne uităm și noi către Dumnezeu, câteva minute, înainte de a vă vorbi, înainte de a apela la toate forțele ale armatei noastre (ridică vocea) armata în București e cu noi, dictatorul a fugit ... apelăm ... facem un apel către Ministerul forțelor de interne, să depună armele, să intre în cazarme ... poporul e cu noi. Peste 5 minute vom face apel către toată suflarea României, către eroicul popor român ... victorios. Voci în fundal: Am învins, am învins! Suntem aici! Am învins! (aplauze)»²⁷. Trebuie amintit faptul că mesajele transmise de Ion Caramitru și Mircea Dinescu au fost difuzate concomitent și la „Radio România”, urmând ca la ora 13.00 să fie difuzat „un comunicat important pentru țară”.

Am considerat necesar să prezentăm pe larg acest moment în care Ion Caramitru și Mircea Dinescu au anunțat victoria Revoluției Române, în primul rând pentru că este caracterizat de intense trăiri și puternice emoții, dar și pentru că reprezintă un reper foarte important în derularea acțiunilor revoluționare, inclusiv la Constanța. În acest sens, mai mulți participanți la revoluția din Decembrie 1989 au menționat în lucrările pe care le-au publicat că populația Constanței a ieșit în stradă după anunțul fugii dictatorului. Astfel, potrivit lui Nicolae Cușa: „După apariția la televizor a lui Mircea Dinescu, Ion Caramitru și a grupului de oameni ce au reușit să pătrundă în studioul de emisie al Televiziunii, poporul român s-a dezlănțuit în sfârșit. Cartierele și străzile Constanței, în câteva minute, erau pline de oameni. Sirenele vapoarelor din port sunau fără întrerupere. Mașinile, cu farurile aprinse, claxonau și ele continuu. Cu geamurile deschise, acestea purtau, atârinate de portiere, steaguri tricolore”²⁸.

La rândul lui, Remus Macovei arată că „imediat ce televiziunea a prezentat momentul decolării elicopterului de pe sediul C.C. al P.C.R. , sute de constănțeni plini de entuziasm s-au adunat în jurul clădirii Consiliului Județean al P.C.R., manifestându-și zgomotos bucuria”²⁹.

²⁷ *Ibidem*, p. 21.

²⁸ Nicolae Cușa, *Momente ale Revoluției din Decembrie 1989 la Constanța. Așa cum au fost*, Constanța, Editura Muntenia, 1995, p. 30.

²⁹ Remus Macovei, *La Revoluție se și moare, nu-i așa?*, *op.cit.*, p. 34.

Ioan Malinciuc împărtășește același punct de vedere și arată că «după ce s-a comunicat prin posturile de radio și televiziune fuga dictatorilor, faptă ce a condus la manifestări de bucurie și totodată de revoltă, astfel încât în foarte scurt timp, în jurul „CASEI ALBE” s-au adunat mulți cetățeni, majoritatea manifestându-se zgomotos»³⁰.

Referitor la momentul ieșirii populației în stradă, există o opinie³¹ potrivit căreia chiar contraamiralul Constantin Iordache, la acea dată Locțiitor al Comandantului Marinei Militare, ar fi afirmat într-un interviu pentru ziarul „Adevărul” că, «pe 22 decembrie, pe la 12 și ceva, m-a chemat Mihai Marina, primul secretar al Constanței, la sediul Județenei de Partid. Nu era nici un manifestant în piață». Această afirmație ar fi una plauzibilă, dar trebuie menționat că, de fapt, articolul respectiv nu este un interviu cu Constantin Iordache, ci mai degrabă o compilație de date și informații menite să susțină titlul foarte sugestiv: „Revoluție și impostură la Constanța”³². Chiar și așa, cert este că, într-adevăr, contraamiralul Constantin Iordache și generalul George Popa (comandantul Diviziei 9 Mecanizate), care fuseseră convocați de către Mihai Marina, se aflau în clădire în momentul în care aceasta a fost luată cu asalt de către populație, cel mai probabil în jurul orei 13.00.

Acțiunile revoluționare de la Comitetul Județean Constanța al P.C.R. („Casa Albă”)

Vestea fugii lui Nicolae Ceaușescu a fost primită cu bucurie și entuziasm de către locuitorii Constanței și, în foarte scurt timp, platoul din fața Comitetului Județean Constanța al P.C.R. s-a umplut de oameni, care au început să arunce cu pietre în geamuri și să forțeze ușile de acces în clădire. Prima reacție a lui Mihai Marina a fost să iasă la balcon și să încerce un dialog cu mulțimea rugând-o „să se liniștească”, dar a fost huiduit atunci când a adresat formula „stimați tovarăși”. Manifestanții au devenit din ce în ce mai vehemenți și i-au cerut lui Mihai Marina să arunce cheile de la ușa principală, dar acesta a refuzat și a propus formarea unei delegații pentru discuții. La refuzul prim-secretarului, din mulțime s-au desprins trei revoluționari (Barbu Dănescu, Doru Baciș și Aurel Ungureanu) care au început să escaladeze coloanele exterioare. Aurel Ungureanu a fost primul care a ajuns la primul-secretar, după ce acesta i-a întins o mână când mai avea puțin până să ajungă în balcon. Așa cum arată Ioan Malinciuc în lucrarea sa, «Rumoarea s-a

³⁰ Ioan Malinciuc, *op. cit.*, p. 40.

³¹ Anamaria Sima, *Revoluția română din decembrie 1989 în Constanța*, în „Caietele Revoluției” nr. 3-4 (77-78)/2019, p. 36.

³² *Revoluție și impostură la Constanța* - https://adevarul.ro/stiri-interne/societate/revolutie-si-impostura-la-constanta-849992.html#google_vignette, accesat la 20 Iulie 2023.

amplificat și s-a creat un vacarm de nedescris. Nu se mai auzeau vorbele lui Mihai Marina, mulțimea huiduia, exercitând presiuni către intrarea principală. Ajunși acolo au constatat că milițianul care asigura paza dispăruse și, în acel moment, Simion Ștefan țâșnește din mulțime și împreună cu Iesein Regep, Agi Ali Remzi și Lazăr Cercel lovesc cu pietre și cu picioarele geamurile de la intrarea principală, lăsând un gol apreciabil prin care mulțimea se năpustește în sediu»³³.

«O parte a revoluționarilor s-au repezit pe scări spre etajul 1 – așa cum descrie evenimentele Remus Macovei – unde era biroul primului secretar. Pe scări (...) doi revoluționari, Gheorghe Dorneanu și Marin Popa, îi agrează pe generalul George Popa și pe contraamiralul Constantin Iordache, rupându-le epoleții și luându-le caschetele de pe cap. Acest incident reprezintă momentul inițial al conflictului dintre revoluționarii din „Casa Albă” și conducătorii militarilor constănțeni (...) Mare parte dintre manifestanții care au pătruns în sediu s-au răspândit peste tot și au distrus tot ce amintea de P.C.R., lozinci, tablouri, drapele, scrierile lui Nicolae Ceaușescu dar și o serie de documente găsite prin birouri. Acestora li s-a dat foc în curtea interioară dar și pe holul de la etajul 1»³⁴. Potrivit mărturiei ziaristului Dan Mihăescu, participant la asaltul asupra „Casei Albe”, «mulțimea dezlănțuită devasta tot ce întâlnea în cale (...) unii dintre cei pătrunși în clădire (care foloseau momentul considerându-l oportun) se lăcomeau sustrăgând obiecte de îmbrăcăminte abandonate în cuiere, sau orice le cădea în mână, considerând că le-ar fi de trebuință. Deși mă revolta această atitudine, nu puteam să-i conving să renunțe la aceste gesturi, de altfel condamnabile. Pe aceștia nu i-am considerat revoluționari, ci pur și simplu hoți»³⁵.

O dată ajunși în interior, revoluționarii și-au manifestat ura și răzbunarea nu numai asupra clădirii Comitetul Județean Constanța al P.C.R., simbolul puterii totalitare la Constanța, ci i-au acordat o atenție deosebită și prim-secretarului Mihai Marina. Acest episod a fost relatat de ziaristul Dan Mihăescu, după cum urmează: «Am ajuns în sala de ședințe cu masă ovală a Primului secretar, am izbit ușile cu putere, care s-au lipit de pereți. În interior se afla Mihai Marina, livid, speriat și singur, părăsit de acoliții săi. Lazăr Cercel a dat și el buzna în sală, trezindu-l din letargie. L-a înșfăcat de cravată cu o ură inimaginabilă, încât credeam că vrea să-l spintece cu un briceag pe care îl avea în mână. L-a obligat să se urce pe masa ovală, ținându-l bine de cravată, iar cu briceagul îl amenința în fel și chip. Am încercat să-l temperez, făcându-l să

³³ Ioan Maliciuc, *op. cit.*, p. 40.

³⁴ Remus Macovei, *La Revoluție se și moare, nu-i așa?*, *op.cit.*, p. 34.

³⁵ Ioan Maliciuc, *op. cit.*, pp. 512-513.

înțelege că gestul său nu este nici omenesc, nici legal. Intervenția mea nu a avut nici un efect»³⁶. În continuare, Lazăr Cercel³⁷ l-a tras pe Mihai Marina spre balcon, ținându-l tot de cravată, cu intenția de a-l împinge pentru a fi pedepsit de mulțime. O parte dintre cei prezenți au început să-l lovească cu pumnii și picioarele pe Mihai Marina, unii cerând chiar ca acesta „să fie aruncat de la balcon pentru ca mulțimea să-l linșeze”. După un schimb dur de replici între revoluționari și calmarea spiritelor, Mihai Marina a fost dus și sechestrat într-un birou unde fusese adus deja și primarul Constanței, Gheorghe Marinică³⁸. Între timp, Lazăr Cercel s-a deplasat la balcon și a anunțat mulțimea: „Din momentul de față, eu sunt primul secretar. Vă rog să-mi dați toată ascultarea”. Așa s-a și întâmplat, din acel moment Lazăr Cercel a exercitat conducerea operațiunilor desfășurate la „Casa Albă”, răspunzând la telefoanele primite și dând instrucțiuni. «La telefoanele primite, adăuga doar: „Sunt Cercel cu cine vorbesc?” (...) La toate convorbirile acelea se auzea doar atât: „Am înțeles domnule Cercel. Așa vom face”. Ba unii, adăugau la începutul, cât și la sfârșitul convorbirii, mult uzitatul „să trăiți!”. Altfel spus, în prima noapte, Cercel a avut rolul său”³⁹.

În vacarmul evenimentelor și pentru o mai bună comunicare cu mulțimea din piață a fost solicitată amplasarea unei stații de amplificare în balconul „Casei Albe”, deziderat realizat prin intermediul lui Aurel Manolache (Directorul Teatrului „Fantasio”). De altfel, el a și fost primul care s-a adresat mulțimii, făcând apel la calm și nonviolență. Bineînțeles că în entuziasmul general s-au perindat la microfon tot felul de personaje, care aveau sau nu ce spune⁴⁰, astfel producându-se o serie de confuzii. Referitor la cei care au vorbit

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ Lazăr Cercel, de profesie instrumentist, se afla în clădire încă de la ora 9.00, întrucât urma să intre într-o audiență la prim-secretarul Mihai Marina pentru o problemă personală.

³⁸ Gheorghe Marinică este un personaj foarte interesant, chiar dacă în primele ore ale revoluției s-a aflat sechestrat alături de Mihai Marina, el a devenit membru în Comitetul Frontului de Salvare Națională Constanța, având legitimația cu nr. 7. Biografia sa este cu atât mai interesantă: «S-a născut în satul prahovean Vadu Părului, la 7 martie 1935, într-o familie cu 5 copii, extrem de săracă, fapt pentru care a trebuit să intre în „câmpul muncii”. Mai întâi ca cioban și apoi slugă la o familie din Valea Călugărească, el fiind obligat să abandoneze școala, în clasa a IV-a. Primele semne încurajatoare au apărut în 1946, când a fost primit la un orfelinat din Ploiești. Având sprijinul unor educatori de excepție, el a mers mai departe: gimnaziul, liceul, școala medie de petrol, facultatea de limbă și literatură română, obținând și titlul de doctor în științe politice. A fost profesor și publicist, deputat județean pentru cultură și artă, până în anul 1984 când a fost numit primar al municipiului Constanța și administrator al întregului litoral românesc, cu acordul, surprinzător, al lui Nicolae Ceaușescu» - Ioan Popescu, *OAMENI de nota 10*, Ploiești, Editura Kartha Graphic. 2022.

³⁹ Nicolae Cușă, *Momente ale Revoluției din Decembrie 1989 la Constanța*, op.cit., p. 36.

⁴⁰ Acest model a putut fi observat inclusiv la Televiziunea Română.

din balcon, profesorul Gheorghe Dumitrașcu amintea: «La balcon, lume peste lume, se perindau tot felul de oameni, dintre care am reținut țișetele absolut aberante ale unui student care spunea numai tâmpenii (...) Sincer să fiu, am fost absolut dezolat de calitatea lumii care era în balcon, domnea un haos desăvârșit, lipsea orice element de ordine sau de coerență»⁴¹. Una dintre confuziile create de cei care au luat cuvântul a fost în legătură cu anunțul potrivit căruia armata era alături de popor, anunțându-se de la microfon că „singurele unități militare din Constanța care nu s-au predat revoluționarilor sunt Procuratura Militară și Comisariatul militar”⁴². Urmare a acestui anunț, o parte dintre cei adunați pe platoul din fața „Casei Albe” au început să se deplaseze spre sediul Comisariatul Militar (fosta denumire a Centrului Militar Județean Constanța), pe drum alăturându-li-se tot mai mulți oameni. Mulți revoluționari au rămas și au asaltat clădirea, iar un grup consistent și-a continuat deplasarea către Inspectoratul Județean al Ministerului de Interne aflat pe bulevardul I.V. Lenin (actualul bulevard Mamaia).

Deși de la balconul „Casei Albe” se anunțase că „Armata e cu noi!”, nu trebuie uitat că, doar cu foarte puțin timp în urmă, în clădire fuseseră agresați doi ofițeri de rang înalt, generalul George Popa aflat la comanda Diviziei 9 Mecanizată „Mărășești” și contraamiralul Constantin Iordache aflat la comanda Marinei Militare Române și a Garnizoanei Constanța. În mod paradoxal, intuind că fără sprijinul armatei revoluția nu poate reuși, un grup de revoluționari de la „Casa Albă” în frunte cu Barbu Dănescu (cel care avea să fie primul președinte al Consiliului Frontului Salvării Naționale Constanța) s-a deplasat la sediul Diviziei 9 Mecanizată „Mărășești” unde au ajuns în jurul orei 16.00. După câteva minute revoluționarii au fost primiți de generalul George Popa (cel umilit și agresat mai devreme), căruia i-au prezentat situația îngrijorătoare de la „Casa Albă” solicitându-i „să scoată militarii în stradă pentru asigurarea pazei clădirii precum și a ordinii și disciplinei în oraș”. Răspunsul generalului a fost unul previzibil și sec: „Nu pot scoate trupa în stradă. Nu pot mișca un deget fără aprobarea ministrului Apărării Naționale”.

În acest context, un alt grup de revoluționari de la „Casa Albă” s-a deplasat la Muzeul Marinei de pe strada Traian unde au discutat cu contraamiralul Constantin Iordache, invitându-l să se adreseze mulțimii din balcon. După ce a întrebat ce garanții i se oferă (și lui îi fuseseră ruși epoleții cu scurt timp în urmă), contraamiralul Iordache a acceptat și, în jurul orei 16.00, s-a adresat mulțimii adunate în fața „Casei Albe” care a început să

⁴¹ Ioan Maliciuc, *op. cit.*, p. 476.

⁴² Potrivit lui Remus Macovei, cel care a făcut această afirmație ar chiar primul vorbitor Aurel Manolache, care însă nu a recunoscut aceste acuzații - Remus Macovei, *La Revoluție se și moare, nu-i așa?*, *op.cit.*, p. 37.

aclame și să strige: „Armata e cu noi!”. După acest moment, așa cum arată revoluționarul Gabriel Cordonescu, «din balcon l-am flancat pe contraamiral până în biroul unde se găsea comandamentul din „Casa Albă”, condus în acel moment de Lazăr Cercel. În birou, înghesuit într-un scaun, stătea, cu o față hăituită, primul secretar de partid al județului, Marina. Când am intrat și l-a văzut pe contraamiral, s-a luminat la față, a vrut să se ridice, contraamiralul salutându-l cu „să trăiți tovarășe prim secretar”. Lazăr Cercel a intervenit ferm, împingând cele 120 kg ale primului secretar în scaunul de pe care se ridicase și întrerupând salutul acestora». Referitor la paradoxul acestei situații, tot Gabriel Cordonescu arăta că «Lazăr Cercel afirma că, în urmă cu două ore, în anticamera biroului primului secretar, îi rupsese contraamiralului epoleții, iar eu l-am adus în revoluție pe același contraamiral cu onorurile pieței revoluției care l-a aclamat când a vorbit din balcon»⁴³

Între timp, revoluționarii aflați în interiorul „Casei Albe” au început să se organizeze și, pe fondul agitației generale, au constituit concomitent două organe de conducere provizorii. Astfel, în jurul orei 15.00, a fost constituit „Comitetul Cetățenesc al Județului Constanța” la inițiativa lui Dan Iulian Drăgan (Secretarul Comitetului Executiv al Consiliului Popular Județean) și Aurel Manolache (Directorul Teatrului „Fantasio”) în sala de ședințe cu masă ovală a prim-secretarului Mihai Marina, membrilor desemnați fiindu-le întocmite legitimații dactilografiate. Interesant este că persoana menționată pe legitimații ca „președinte al comitetului provizoriu de organizare” era contraamiralul Constantin Iordache care, după cum am arătat mai sus, nu era prezent, el ajungând la „Casa Albă” abia după 16.00 când s-a adresat mulțimii din balcon. Referitor la acest aspect Remus Macovei pune unele întrebări legitime și pertinente: A existat o înțelegere prealabilă între cei doi prin care Aurel Manolache urma să asigure accesul contraamiralului Constantin Iordache la conducerea viitorului F.S.N.? De ce apare denumirea Comitet Provizoriu de Organizare, care încă nu intrase în funcțiune la Muzeul Marinei, pe documentul Comitetului Cetățenesc existent în sediul „Casei Albe”? Pentru evitarea oricărei confuzii prezintă chiar și o copie a unei astfel de legitimații.⁴⁴

În paralel, în biroul fostului secretar cu probleme organizatorice, sub coordonarea lui Lazăr Cercel s-a constituit „Comitetul Provizoriu al Frontului Salvării Naționale”, componența acestui organ fiind transmisă la București prin fax. Referitor la persoanele care au fost alese sau numite în acest comitet, pot fi reliefate o serie de aspecte interesante. Primul dintre acestea are legătură cu alegerea lui Barbu Dănescu, asta deși el făcea parte și din celălalt comitet

⁴³ Ioan Maliciuc, *op. cit.*, p. 431.

⁴⁴ Remus Macovei, *La Revoluție se și moare, nu-i așa?*, *op.cit.*, pp. 36 și 130.

înființat în clădirea „Casei Albe”. Deosebit de interesantă este numirea în acest comitet, fără să fie prezenți și fără ca în prealabil măcar să fi fost anunțați, a generalului George Popa și a contraamiralului Constantin Iordache, asta în contextul în care cei doi ofițeri de rang înalt au fost agresați de către revoluționari, iar Lazăr Cercel și-a manifestat fățiș ura față de aceștia. Cu siguranță au fost trecuți pe listă cu intenția de a lăsa impresia că la Constanța situația este sub control, mai ales că erau implicați și comandanții militari. Diletantismul celor care au stabilit și au comunicat prin fax la București componența Comitetului Provizoriu este evident din faptul că nici măcar nu au știut prenumele și funcțiile celor doi ofițeri, fiind trecuți la poziția 14. Popa - general și la poziția 15. Iordache - contraamiral.⁴⁵

Cert este că după confruntarea pe care a avut-o cu Lazăr Cercel, în jurul orei 16.30, contraamiralul Constantin Iordache s-a deplasat în biroul unde își desfășura activitatea celălalt comitet provizoriu format la inițiativa lui Dan Iulian Drăgan și Aurel Manolache. După o scurtă discuție purtată cu aceștia i-a invitat la Muzeul Marinei. „în vederea alegerii unui comitet permanent, precum și stabilirea unui plan comun de acțiune”⁴⁶. Întors la Muzeul Marinei (unde se afla și Comandamentul Garnizoanei Constanța), contraamiralul Constantin Iordache a desemnat un „Comitet Provizoriu de Organizare”, din care făceau parte atât militari, cât și civili „selecționați în mod discret”⁴⁷. Totodată, a convocat o consfătuire cu directorii întreprinderilor comerciale și de alimentație publică și de la alte instituții, ocazie cu care s-au stabilit detaliile pazei la obiectivele respective cu subunități înarmate⁴⁸. Au fost destinate în acest scop efective de la toate unitățile, pe baza unui plan care stabilea zonele de responsabilitate, fiind angajate unitățile Marinei Militare, unitățile marii unități mecanizate, militari de la Brigada de Grăniceri, precum și o parte din luptătorii gărzilor patriotice. Repartizarea obiectivelor pe unități militare se prezintă după cum urmează: U.M. 02192 – Uzina de apă, depozitul I.C.R.A., Gara C.F.R., C.E.T. Palas, Institutul de Cercetări Marine, Muzeul de Istorie și Arheologie, Cazinoul, Poșta Centrală, Muzeul Marinei; U.M. 01295 și U.M. 01227 – Portul Constanța; U.M. 02145 – Acvatoriu Port Constanța, Pod Km 4-5, Inspectoratul Județean al Ministerului de Interne (Securitatea și Miliția), Întreprinderea Piscicolă, Radiocoasta; U.M. 01239 – Fabrica de Pâine, Întreprinderea Integrata de Lână; U.M. 02133 – Întreprinderea de

⁴⁵ Ioan Maliciuc, *op. cit.*, pp. 74-75.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 43.

⁴⁷ Remus Macovei, *La Revoluție se și moare, nu-i așa?*, *op.cit.*, p. 30.

⁴⁸ *Poziția Comandamentului Marinei Militare în timpul Revoluției din Decembrie 1989* - https://www.navy.ro/despre/istoric/istoric_09.php, accesat la 24 Iulie 2023.

Industrializare a Cărnii; U.M. 0219 – Procuratura Militară și locală⁴⁹. Astfel, se poate spune că, începând cu ora 18, Comandamentul Marinei Militare, avându-l la comandă pe contraamiralul Constantin Iordache (care în acel moment exercita și funcția de comandant al Garnizoanei Constanța), a preluat controlul asupra tuturor instituțiilor de importanță strategică și a desfășurării acțiunilor sau, altfel spus cu cuvintele reprezentanților Armatei, „și-a asumat responsabilitatea conducerii acțiunilor militare în vederea apărării litoralului, a pazei principalelor obiective publice, economice și sociale din Dobrogea și a desfășurării normale a activității”⁵⁰.

Revenind la ceea ce se întâmpla la fostul Comitet Județean Constanța al P.C.R. („Casa Albă”), trebuie amintit faptul că urmare a „anunțului” făcut din balcon că „singurele unități militare din Constanța care nu s-au predat revoluționarilor sunt Procuratura Militară și Comisariatul militar”, pentru a spulbera această confuzie a fost solicitată prezența comandantului C.M.J. pentru a lămuri mulțimea asupra realității. Astfel, în jurul orei 18.00, colonelul Ioan Maliciuc a sosit de la C.M.J. (adus de un grup masiv de revoluționari) și s-a adresat mulțimii din balcon cu expresia „Iubiți constănțeni”, dând asigurări că „armata este alături de Revoluție și revoluționari, nu a tras și nu va trage niciodată în propriul popor”. La auzul acestor vorbe mulțimea a scandat minute în șir „Armata e cu noi! Armata e cu noi!”⁵¹. Impresionat de succesul pe care l-a avut colonelul Ioan Maliciuc în fața mulțimii, Lazăr Cercel l-a cooptat în cadrul Comitetului provizoriu al F.S.N. pe care îl coordona⁵². După cum afirma și Barbu Dănescu, colonelul Ioan Maliciuc i-a impresionat pe cei prezenți la „Casa Albă” prin „calmul, hotărârea, precum și spiritul de inițiativă și organizare, combinat cu o mare putere de analiză și sinteză ce îl caracterizau”. Având în vedere că prezența fostului prim-secretar Mihai Marina în clădirea „Casei Albe” constituia un real pericol de pătrundere a mulțimii prin forță în interior „pentru a se răfui cu el”, în jurul orei 19.00, Comitetul provizoriu i-a propus contraamiralului Constantin Iordache să-l preia pe acesta și să-l transfere la Muzeul Marinei unde putea fi reținut în condiții de siguranță. Astfel, un grup de revoluționari l-au transportat pe Mihai Marina la Muzeul Marinei (unde se afla și biroul Comandantului Garnizoanei) și,

⁴⁹ Costache Codrescu (coordonator), *Armata Română în Revoluția din Decembrie 1989. Studiu documentar*, Ediția a II-a revăzută și completată, București, Editura Militară, 1998, p. 323.

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ Ioan Maliciuc, *op. cit.*, pp. 47-48.

⁵² De remarcat este faptul că ofițerul făcea parte și din Comitetul provizoriu de organizare înființat de contraamiralul Constantin Iordache la Muzeul Marinei, fiind numit fără a fi prezent la alegerea acestui organ de conducere.

spre surprinderea și dezamăgirea acestora, fostul prim-secretar a fost îmbarcat într-un autoturism militar și evacuat la Centrul de Scafandri. Nerespectarea înțelegerii de către contraamiralul Constantin Iordache cu privire la deținerea lui Mihai Marina i-a înfuriat pe revoluționarii de la „Casa Albă”, care s-au simțit trădați și au început să-i considere „inamici” pe cei din Comitetul Provizoriu de Organizare de la Muzeul Marinei.⁵³

Conflictul dintre revoluționarii de la „Casa Albă” și contraamiralul Constantin Iordache a atins punctul culminant în orele care au urmat, membrii celor două comitete provizorii dorind chiar să se aresteze reciproc. Foarte interesantă este mărturia colonelului Ioan Maliciuc, acesta afirmând că a primit ordin de la contraamiralul Constantin Iordache să-l aresteze pe Lazăr Cercel, solicitare la care a răspuns că «nu poate executa acest ordin pentru că reprezintă la „Casa Albă” un simbol al armatei, nicidecum o forță». „Nu-i nimic, o să rezolv eu problema!” – a fost răspunsul lui Constantin Iordache. Partea tragicomică a avut loc la înapoierea colonelului Ioan Maliciuc în clădirea „Casei Albe”, acesta având surpriza să fie întâmpinat de Lazăr Cercel cu expresia: „Din momentul de față ești arestat. Ai trădat cauza Revoluției. Ai luat legătura cu inamicul”⁵⁴. Nu de aceeași părere au fost și ceilalți membri ai comitetului, care contrariați de această decizie stupidă, a doua zi chiar l-au propus și votat pe colonelul Ioan Maliciuc ca președinte al Comitetului Județean al F.S.N. Constanța.

Constituirea acestui nou organ de conducere nu a fost lipsită de suspans, asta pentru că înainte de a avea loc alegerile, contraamiralul Constantin Iordache s-a deplasat la „Casa Albă” împreună cu un grup de ofițeri, având intenția de a-l aresta pe Lazăr Cercel. Acest demers a fost descris de către Comandorul Cornel Enăchescu, după cum urmează: «Din ordinul comandantului garnizoanei Constanța, contraamiralul Constantin Iordache, comandanții de unități din municipiul Constanța au primit ordin să se prezinte la Casa Armatei pentru a primi noi dispoziții (ordine). Ședința a fost planificată pe 24 Decembrie 1989, ora 11.00, în biroul șefului Casei Armatei (...) La terminarea ședinței, care n-a durat mai mult de 30 minute, contraamiralul Constantin Iordache a ordonat să ne deplasăm la „Casa Albă” (sediul Comitetului județean de partid) pentru a-l aresta pe Lazăr Cercel, care se instalase în acest local cu mulți țigani. Ne-am deplasat cu pistoalele din dotare (în jur de 5-6 ofițeri). Sediul era total devastat, mesele din birou distruse, încuietorile sparte, totul jefuit și aruncat pe jos. Se călca în sediu pe dosare, hârtii, mașini de scris, echipament civil, câni, tacâmuri etc. Lazăr

⁵³ Ioan Maliciuc, *op. cit.*, pp. 471-472 și Remus Macovei, *La Revoluție se și moare, nu-i așa?*, *op.cit.*, p. 37.

⁵⁴ Ioan Maliciuc, p. 76.

Cercel era instalat la o masă sufocat de cel puțin 20-30 indivizi, majoritatea țigani, elibera adeverințe de control la unitățile comerciale din Constanța. M-am apropiat de el, l-am întrebat ce face și mi-a răspuns că ține locul fostului primar Marinică. Camera era arhiplină de indivizi, nu puteam scoate nici pistolul de la pieptul hainei, sau dacă încercam acest lucru, cred că eram linșat de către oamenii (țigani) aliați ai lui Cercel. Ne-am retras din sediu și ne-am îndreptat la unitățile pe care le comandam. Ordinul dat de contraamiralul Iordache Constantin nu s-a putut îndeplini»⁵⁵.

În contextul neîncrederii care persista între revoluționarii de la „Casa Albă” și militarii, sosirea contraamiralului Iordache Constantin alături de ceilalți membri ai Comitetului Provizoriu de Organizare de la Muzeul Marinei a fost interpretată ca o încercare a armatei de a prelua puterea totală. Ca urmare, revoluționarul Motoi Petre a ieșit în balcon și a informat la microfon mulțimea că „armata dorește să ia puterea singură” și a rugat-o să forțeze intrarea în clădire și „să meargă în sala de ședință pentru a forma un consiliu din toate păturile sociale”⁵⁶. Astfel, un mare număr de manifestanți au forțat intrarea și au pătruns în sală. Contraamiralul Iordache Constantin a condus lucrările ședinței și, după dezbateri mai mult decât furtunoase, s-a convenit ca noul Comitet F.S.N. să fie format din 27 membri, împărțiți pe 21 domenii de activitate. Un aspect care suscită discuții în contradictoriu se referă la presupusa delimitare a contraamiralului Iordache Constantin în momentul în care colonelul Ioan Maliciuc (cel pe care Lazăr Cercel dorea să-l aresteze pentru că „a trădat cauza revoluției”) a fost propus pentru funcția de președinte al noului comitet. La această propunere, cel care conducea lucrările ședinței, contraamiralul Iordache Constantin, ar fi spus: «Revoluția este a civililor, așa că este bine să-i lăsăm pe ei să o conducă. Noi armata să rămânem în planul doi»⁵⁷. Acesta a fost motivul pentru care s-a ajuns ca la conducere să fie numiți doi coordonatori, Barbu Dănescu și Ioan Maliciuc, componența⁵⁸ Consiliului Județean Provizoriu al F.S.N. fiind adusă la cunoștința constănțenilor în nou înființatul ziar „Cuget Liber” din 26 Decembrie 1989.

⁵⁵ *Ibidem*, pp. 483-484.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 518.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 103.

⁵⁸ Referitor la componența acestui comitet, Gheorghe Dumitrașcu (care a fost prezent la alegerile desfășurate „într-un vacarm de nedescris”) arată că „jumătate dintre ei ascundeau ceva sau mințeau” - Gheorghe Dumitrașcu, *Revoluție și destin*, București, Editura Institutului Revoluției Române din Decembrie 1989, 2012, p. 35. Într-o altă declarație dată pe 15 Mai 1992, Gheorghe Dumitrașcu (care la acel moment era ales senator în Senatul României) a nuanțat arătând că „peste câteva luni de zile, am fost uluit constatând că printre cei aleși aproape un sfert aveau caziere, făcuseră pușcărie de drept comun sau erau atât de ahtiați pentru putere încât au declarat altceva decât sunt” - Ioan Maliciuc, *op. cit.*, p. 480.

Acțiunile revoluționare de la Inspectoratul Județean Constanța al Ministerului de Interne și de la Miliția Municipală

Pentru început se impune să amintim că la momentul declanșării acțiunilor revoluționare de la Comitetul Județean Constanța al P.C.R. („Casa Albă”), la Inspectoratul Județean Constanța al Ministerului de Interne, sediul Miliției și Securității Județene, se desfășurau deja discuții între grupul condus de colonelul în rezervă Nicolae Miulescu (fost comandant al Regimentului 36 Mecanizat „Vasile Lupu” și al Centrului Militar Județean Constanța) și conducerea inspectoratului, în frunte cu colonelul Ion Simionescu. În tot acest timp clădirea era înconjurată de aproximativ 100 persoane, atât cei sosiți împreună cu colonelul în rezervă Nicolae Miulescu, dar și rude ale celor aflați în arest. Așa cum descrie evenimentele chiar Nicolae Miulescu, «în jurul orei 14.00, numărul manifestanților s-a mărit, în special prin sosirea unor persoane deosebit de violente, sub a căror presiune au fost eliberate toate persoanele arestate (...) aceiași manifestanți violenți au pătruns cu forța în sediu, provocând însemnate pagube materiale»⁵⁹. În acest vacarm, mulțimea s-a despărțit în două grupuri, o parte rămânând în fața intrării principale, iar cealaltă parte deplasându-se în lateral pe strada Renașterii, la intrarea auto (după Biroul de Cazier Judiciar). În lucrarea sa, Ioan Maliciuc face o descriere cuprinzătoare a evenimentelor care au urmat: «Ajunși aici, au forțat poarta metalică și au dat buzna în garaj unde au răsturnat câteva autoturisme. Au pătruns și în interiorul clădirii unde au distrus telefoanele și au sustras bunuri (...) La balconul clădirii au apărut col. Simionescu Ion, șeful Securității; col. Stoenescu Octavian, adjunctul său; precum și col. Ciucur Ion, inspectorul șef al Miliției județene, încercând să se adreseze mulțimii pentru a liniști spiritele. Zadarnic. Au fost permanent huiduiți și nimeni nu-i lua în seamă. Totuși din balcon se auzeau crâmpene din spusele acestora: „Noi nu tragem în dumneavoastră!”, „Suntem cu dumneavoastră, cu poporul!”. Cineva din mulțime le-a cerut o dovadă și anume să spargă tabloul dictatorului. Colonelul Simionescu s-a conformat, a intrat în birou, a adus portretul pe care l-a spart de colțul balconului. Mulțimea era în delir». «În acest timp – se continuă prezentarea evenimentelor – ușa principală a fost forțată, geamurile sparte, iar mulțimea a năpustit în interiorul clădirii, de data aceasta pe toate intrările. Cadrele Miliției au fost agresate, li s-au rupt hainele și epoleții. Se manifesta pretutindeni o manifestare de ură fără precedent (...) Mulțimea a pătruns apoi în subsolul clădirii, unde deținuții au fost eliberați în totalitate, indiferent de motivele pentru care erau arestați. Printre aceștia se aflau și infractori periculoși, care s-au pierdut în mulțime profitând de haos. S-a dat

⁵⁹ Remus Macovei, *Erori umane. Victime colaterale. Constanța - Decembrie 1989, op. cit.*, p. 64.

iama și în camera în care erau depozitate „corpurile delict” de unde au fost sustrate însemnate cantități de aparatură electronică, audio video, cafea, țigări și alte bunuri confiscate (...) cei ce reușeau să sustragă bunuri, părăseau curtea cu „prada”, astfel încât numărul acestora s-a redus treptat»⁶⁰.

După euforia cuceririi sediului Inspectoratul Județean Constanța al Ministerului de Interne, revoluționarii au luat măsuri pentru blocarea accesului în sediu, dar și îndepărtarea celor care se dedau la sustrageri de bunuri și distrugeri. În jurul orei 17.00, în biroul Inspectorului șef de la etajul 1, s-a constituit un comitet provizoriu al Frontului Salvării Naționale (F.S.N.) compus în frunte cu colonelul în rezervă Nicolae Miutescu. Este surprinzător faptul că, în acel context de ură și violență la adresa reprezentanților regimului totalitar, unul dintre proaspeții membri F.S.N. a fost nimeni altul decât colonelul Simionescu Ion, șeful Securității din Constanța. După cum a relatat Nicolae Miutescu, cei din sediu „fiindu-le teamă că lucrurile vor degenera într-o situație urâtă” au cerut ajutorul generalului George Popa, comandantul Diviziei 9 Mecanizate (același ofițer care fusese agresat și umilit la „Casa Albă” câteva ore mai devreme) care l-a refuzat motivând că „are majoritatea oamenilor în oraș”. Apoi proaspătul președinte al F.S.N. a solicitat ajutorul contraamiralului Constantin Iordache, care i-a replicat: „Tovarășe Miutescu, cum am scăpat din vedere viesparul de acolo?”. Ca urmare, în jurul orei 18.00, Comandamentul Marinei Militare a preluat controlul asupra Inspectoratului Județean Constanța al Ministerului de Interne, paza sediului fiind asigurată de o subunitate compusă din elevi de la Institutul de Marină.⁶¹

Evenimentele au avut o evoluție asemănătoare și la sediul Miliției Municipiului Constanța, în jurul orei 15.00 mulțimea dezlănțuită forțând intrările în sediu. Au fost sparte geamurile și ușile și, o dată intrați în clădire, revoluționarii au devastat birourile, au agresat milițienii întâlniți în cale și au trecut la eliberarea persoanelor arestate. Pe fondul „dezordinii și a manifestărilor de ură și violență”, unii revoluționari „ceva mai calmi” au hotărât să interzică accesul la etajele superioare ale clădirii și, împreună cu o grupă trimisă în sprijin de la Comenduirea Garnizoanei Constanța, au început evacuarea persoanelor aflate în stare de ebrietate și a celor puse pe distrugeri⁶². În acest context, în jurul orei 15.30, de la „Casa Albă” a sosit un grup de revoluționari care, împreună cu cei prezenți deja în clădire, au inițiat constituirea unui comitet provizoriu al F.S.N.

⁶⁰ Ioan Maliciuc, *op. cit.*, p. 56.

⁶¹ Remus Macovei, *Erori umane. Victime colaterale. Constanța - Decembrie 1989*, *op. cit.*, p. 64.

⁶² Remus Macovei, *La Revoluție se și moare, nu-i așa?*, *op.cit.*, p. 27.

Și aici, în jurul orei 18.00, Comandamentul Marinei Militare a preluat controlul prin intermediul a aproximativ 50 elevi de la Institutul de Marină⁶³.

Comitetul provizoriu al F.S.N. de la sediul Miliției Municipiului Constanța și-a pierdut identitatea foarte repede, chiar în aceeași seară începând cu ora 18.00, o dată cu sosirea elevilor de la Institutul de Marină Militară, comandați de cpt.r.1 Eremia Nicolae. La fel s-a întâmplat și cu Comitetul provizoriu al F.S.N. de la Inspectoratul Județean Constanța al Ministerului de Interne, care și-a pierdut identitatea în dimineața zilei de 23 Decembrie 1989, ora 11.45, când cpt.r.1 Raica Dumitru însoțit de un grup de ofițeri s-a prezentat la sediul inspectoratului, din acest moment el „preluând toate activitățile importante” – așa cum a relatat colonelul în rezervă Nicolae Miuțescu, președintele Comitetul provizoriu al F.S.N. Acesta a devenit comandant unic, titulatură sub care va semna toate documentele întocmite în perioada următoare. Totodată, el a ordonat încărcarea armamentului, muniției și arhivei existente în clădirea inspectoratului și transportarea acestora la sediul Comandamentului Marinei Române. Din acest moment rolul revoluționarilor de la Inspectoratul Județean Constanța al Ministerului de Interne a devenit „mai mult simbolic, ei sprijinind acțiunile militarilor”. Revoluționarii rămași în sediile Miliției și Securității își vor desfășura activitatea „sub stricta supraveghere și numai cu aprobarea conducătorilor militari”.⁶⁴

4. Desfășurarea evenimentelor în timpul Revoluției din Decembrie 1989 la Constanța

Pe fondul neîncrederii existente între revoluționarii constănțeni și militari (care a atins apogeul în lupta pentru constituirea noilor organe provizorii de conducere), a lipsei de coordonare între comandanții militari, dar și ca urmare a nenumăratelor dezinformări lansate prin intermediul televiziunii, au avut loc o serie de incidente la Constanța care s-au soldat cu morți și răniți.

Astfel, în seara zilei de 22 Decembrie 1989, la Constanța au început să se intensifice zvonurile despre existența și acțiunea unor grupuri teroriste, contaminarea apei potabile, încercări de distrugere a unor lucrări de artă, obiective economice, acțiuni de minare a unor nave în rada portului, încercări de debarcare a unor forțe importante, distrugerea platformelor de foraj maritim etc.⁶⁵ Ca urmare, în noaptea de 22 spre 23 Decembrie 1989, la solicitarea comitetului provizoriu de organizare de la „Casa Albă”, comandantul U.M.

⁶³ *Ibidem*, p. 28.

⁶⁴ *Ibidem*, pp. 26 și 43.

⁶⁵ Alesandru Duțu, *op. cit.*, p. 198.

01727 Constanța a trimis o grupă de militari să asigure paza la releului TV localizat pe malul lacului Techirghiol între Eforie Sud și Tuzla pentru a-l apăra de eventuale atacuri teroriste. În baza unor informații potrivit cărora releul TV urma să fie atacat de „elemente teroriste”, în aceeași noapte, Comandamentul Marinei Militare a dispus trimiterea unei subunități de marinari din cadrul U.M. 02039 Mangalia, care să asigure apărarea obiectivului fără să cunoască faptul că acolo existau deja forțe care-i asigurau paza. Modul în care subunitatea de marină s-a apropiat de releu, „în formație de luptă, târâș și în salturi”⁶⁶, i-a determinat pe cei care apărau releul să deschidă focul, marinarii ripostând și ei, în urma schimbului de focuri fiind împușcat cpt.r.3 Șercăianu Ion – comandantul subunității venite de la Mangalia. Incidentul a fost descris de doi dintre revoluționarii care au participat la „atacul” asupra releului TV. Potrivit mărturiilor lui Cană Gabriel și Murariu Stelică (ambele aproape identice), desfășurarea evenimentelor a fost după cum urmează: «Am ajuns acolo în jurul orei 3.00 dimineța. În cadrul filtrelor ce se făceau am fost opriți de soldați de la unitatea militară din Schitu Costinești, care ne-au spus că Releul este ocupat. Pregătiți pentru luptă odată cu marinarii, înaintam spre releu. Între timp au apărut două elicoptere care au făcut un tur deasupra releului, apoi au plecat. Târându-ne pe burtă înaintam spre releu. S-au tras primele focuri și maiorul de marină a ordonat retragerea. Am așteptat cam 15-20 de minute după care am reluat atacul asupra releului. Maiorul a ordonat încetarea focului și, ridicându-se în picioare, și-a dat centura și pistolul jos strigând: „Nu trageți, suntem de la Marină!”. S-au auzit focuri de armă iar un glonț l-a nimerit pe maior. Ne-am retras așteptând să se lumineze. În jurul orelor 6.00-6.30, după îndelungi căutări, l-am găsit pe maior. Am luat legătura cu cei din turn, erau de la o unitate de „verzi”. Maiorul a murit în timp ce îl transportam la spital. L-am lăsat în grija cadrelor spitalului, iar noi ne-am îndreptat către „Casa Albă” unde am ajuns pe la 9.00. am luat legătura cu contraamiralul Iordache relatându-i cele întâmplate»⁶⁷. Așa a decedat prima victimă a revoluției de la Constanța - cpt.r.3 Șercăianu Ion, împușcat din cauza lipsei de coordonare între comandanții militari și lăsat să agonizeze timp de aproape 3 ore pe câmp de către subordonații săi.

Acest incident nu a fost unul singular, lipsa de coordonare dintre comandanții militari și organele de conducere nou constituite, dar și slaba pregătire a militarilor trimiși să asigure paza unor obiective împotriva „elementelor teroriste”⁶⁸, toate acestea pe fondul dezinformării și a presiunii

⁶⁶ *Ibidem*, p. 208.

⁶⁷ Ioan Maliciuc, *op. cit.*, pp. 416 și 523.

⁶⁸ Asta în ciuda faptului că prin Nota telefonică nr. 39 din 22 Decembrie 1989, generalul Victor Atanasie Stănculescu a ordonat „să se asigure paza obiectivelor civile de importanță

psihologice, au provocat și alte victime atât în rândul militarilor, cât și al civililor. În acest sens amintim întâmplarea dramatică din seara zilei de 23 Decembrie 1989 de la Gara C.F.R. Constanța, când militarii au deschis focul unii împotriva altora și au rezultat victime. Pentru început trebuie amintit că încă din ziua precedentă, din ordinul contraamiralului Constantin Iordache au fost repartizați elevi de la Institutul de Marină Militară pentru apărarea Gării C.F.R., aceștia organizând controlul la toate intrările și ocupând poziții de tragere pe acoperișuri. De asemenea, din ordinul generalului George Popa, militari din cadrul Batalionului de Infanterie de la Topraisar au primit misiunea să apere clădirea Dispeceratului Energetic Feroviar, situată la câteva zeci de metri de la ieșirea din gară în direcția Nord. Pentru crearea unei imagini cât mai complete, se impune să amintim că în direcția Vest (dincolo de șinele de cale ferată) se afla depozitul de produse petroliere CHIMPEX, unde acționau luptători din gărzile patriotice și militari din cadrul trupelor de securitate. În contextul psihozei teroriste instaurate la Constanța, ca de altfel în întreaga țară, în ziua de 23 Decembrie, aproximativ ora 17.00, la sosirea trenului din direcția București călătorii au fost direcționați către pasajul subteran dintre liniile 3-4, deoarece „se primiseră informații că în tren s-ar afla teroriști”. Afară deja se întunecase și la un moment dat, urmare a altercației cu unul dintre călători, un ofițer de marină a executat foc de avertisment cu pistolul din dotare. În acel moment elevii de la Institutul de Marină au deschis focul de pe acoperișul gării către peron, militarii poziționați la ieșirea din gară în direcția Nord executând și foc în serii lungi către peron. Totodată, luptătorii din gărzile patriotice și militarii din cadrul trupelor de securitate poziționați în direcția Vest au deschis și ei focul, executând trageri către peron. În această situație tensionată, în ajutorul militarilor de la gară a fost trimisă o subunitate de la Centrul de scafandrii, sosirea acestora declanșând un schimb violent de focuri, întrucât au fost considerați ca fiind teroriști. Pe acest fundal au sosit și două T.A.B.-uri de la Divizia 9 Mecanizată comandată de generalul George Popa, care au executat foc cu mitralierele de calibru mare din dotare, producând distrugeri mari copertinelor de la peroane. Focul a încetat brusc în jurul orei 20.00, parte dintre militarii prezenți trecând la „urmărirea teroriștilor” în triajul C.F.R. Astfel, în urma acestor schimburi de focuri pe fondul confuziei generalizate și-au pierdut viața 4 persoane, iar alte șase au fost rănite.⁶⁹

Un alt incident tragic a avut loc în aceeași seară la sediul Inspectoratul Județean al Ministerului de Interne, unde în jurul orei 20.00 a fost împușcat

deosebită cu subunități înarmate, care să nu tragă decât în situația în care sunt atacate de grupuri înarmate cu arme de foc”, iar „pentru stabilirea priorităților în asigurarea pazei, comandanții militari să se pună de acord cu reprezentanții organelor locale”.

⁶⁹ Remus Macovei, *La Revoluție se și moare, nu-i așa?*, op.cit., pp. 52-53.

Bercu Gheorghe – un civil aflat în stare de ebrietate care a încercat să sară gardul. Particularitatea acestui caz constă în faptul că a fost chemată o ambulanță și, în timp ce era urcat pe targă, rănitul s-a mișcat, fapt ce i-a determinat pe militarii de față să strige că „n-a murit”, strigăte care i-au făcut pe alți militari de la etajul clădirii să deschidă focul asupra ambulanței. În final rănitul a fost îmbarcat într-un autoturism de teren, dar a decedat în drum spre spital.⁷⁰

În noaptea de 23 spre 24 Decembrie 1989, în timp ce asigura paza C.E.T.-ului din Constanța, un elev de la Institutul de Marină și-a împușcat mortal comandantul, cpt.r.3 Carp Vasile, pentru că acesta s-a deplasat în fugă și nu a prezentat parola atunci când a fost somat. Elevii de la Institutul de Marină au fost implicați și în alte incidente, unul dintre acestea având loc în sera zilei de 24 Decembrie 1989, ora 20.00, pe strada Dezrobirii din Constanța (la scurtă distanță de Institutul de Marină). Astfel, în momentul în care șoferul unui autoturism nu s-a supus somațiilor, pe fondul confuziei totale și a lipsei de pregătire, două patrule care se deplasau aproximativ în paralel pe cele două trotuare ale străzii au deschis focul către autoturism, reușind să se împuște reciproc. Două ore mai târziu, tot în apropierea Institutului de Marină, elevii vor răni prin împușcare un alt civil care nu s-a supus somației.⁷¹

Este evident că instrucția elevilor de la Institutul de Marină era una precară, în special cei din anul I, care nu au avut la dispoziție timpul necesar pentru a fi pregătiți pentru lupta în localitate sau pe timp de noapte. Cu toate acestea, contraamiralul Constantin Iordache a justificat implicarea acestora în cadrul acțiunilor desfășurate prin faptul că, în perioada 22-24 Decembrie 1989, „majoritatea efectivelor Marinei Militare erau pe navele de luptă care realizaseră dispozitivul de luptă în Marea Neagră”. Este greu de explicat motivul pentru care „abia la 24 Decembrie 1989, după două nopți tragice, contraamiralul Constantin Iordache a adunat toți comandanții forțelor din municipiu și a stabilit responsabilități clare de pază, apărare și patrulare – împărțind orașul în șase zone – precum și un sistem de indicative, semne și semnale, toate acestea având consecințe pozitive și contribuind decisiv la diminuarea numărului de victime”.⁷²

Chiar și așa, pe fondul dezinformării și a presiunii psihologice alimentate permanent prin intermediul televiziunii, în noaptea de 24 spre 25 Decembrie 1989, dar și în ziua care a urmat, s-au înregistrat noi victime la Constanța. Pe bulevardul Filimon Sârbu (actualul bulevard I.C. Brătianu), militarii care instalaseră un punct de control în apropierea Policlinicii C.F.R. au deschis focul asupra unui autoturism care „nu s-a supus somației de a opri”,

⁷⁰ *Ibidem*, p. 56.

⁷¹ *Ibidem*, pp. 54 și 58.

⁷² Remus Macovei, *Erori umane. Victime colaterale. Constanța - Decembrie 1989, op. cit.*, p. 168.

incident soldat cu un mort și doi răniți. În aceeași zi, tot pe bulevardul Filimon Sârbu, în urma unui schimb de focuri accidental au fost răniți o femeie care se deplasa la serviciu și un bărbat care se afla în curtea casei sale.⁷³

În sera zilei de 25 Decembrie 1989 a murit și cel mai tânăr erou martir din Constanța, care se afla în autoturismul condus de tatăl său în zona depozitelor I.C.R.A. Pe motiv că șoferul nu ar fi oprit la somația filtrului de circulație instituit de către militarii marinari, aceștia au deschis focul (pe timpul cercetărilor s-a constatat că în caroseria autoturismului erau 18 găuri de gloanțe), în urma incidentului Tuluș Samir în vârstă de șase ani a decedat, iar tatăl a fost rănit.

În același mod și-a pierdut viața și Emanuel Victor Huzuneanu, care pe 31 Decembrie 1989, ora 19.30, se deplasa cu autoturismul spre serviciu. În zona Dacia a fost împușcat de patru elevi de la Institutul de Marină pentru că a refuzat să se supună somațiilor, „aflându-se într-o avansată stare de ebrietate”.⁷⁴

Astfel de incidente s-au produs nu numai în municipiul Constanța, ci și în alte localități din județ. Potrivit datelor statistice referitoare la victimele înregistrate în județul Constanța în perioada 22 Decembrie 1989 - 12 Ianuarie 1990, 30 persoane au decedat (18 militari și 12 civili), iar 88 persoane au fost rănite (32 militari și 56 civili). Responsabilitatea producerii acestor victime revine militarilor din cadrul M.Ap.N. (28 morți și 79 răniți), militarilor din cadrul M.I. (1 mort și 2 răniți), luptătorilor din gărzile patriotice (1 mort). Alte 7 persoane au fost rănite în timpul evenimentelor din alte cauze. Cauzele producerii victimelor au fost următoarele: împușcare (24 morți și 79 răniți); prăbușirea unui elicopter (4 morți); agresiune fizică (4 răniți); corpuri explozive (4 răniți); accident auto (1 rănit). Victimele produse prin împușcare au fost rezultatul: incidentelor între subunități militare (6 morți și 24 răniți); erorilor militare (5 morți și 22 răniți); incidentelor produse la punctele de control (5 morți și 22 răniți); mânuirii imprudente a armamentului (6 morți și 6 răniți); nerespectării regulilor în efectuarea misiunilor de pază (3 morți și 3 răniți); tentativelor de sinucidere (1 mort și 2 răniți). „Harta însângerată” a localităților unde s-au produs cele 118 victime se prezintă după cum urmează: Constanța – 16 morți și 67 răniți; Mangalia – 1 mort și 7 răniți; Medgidia – 1 rănit; Cernavoda – 1 mort și 4 răniți; Basarabi – 1 mort și 3 răniți; Agigea – 2 morți; Eforie Nord – 1 mort; Tuzla – 1 mort și 1 rănit; Valul lui Traian – 1 rănit; Schitu – 1 mort; Ion Corvin – 4 morți; Mihail Kogălniceanu – 1 mort și 2 răniți; Neptun – 1 mort și 2 răniți.⁷⁵

⁷³ Remus Macovei, *La Revoluție se și moare, nu-i așa?, op.cit.*, p. 54.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 57.

⁷⁵ *Ibidem*, pp. 50, 52 și 137.

Având în vedere particularitățile desfășurării evenimentelor în timpul Revoluției din Decembrie 1989 la Constanța, dar și bilanțul tragic al victimelor înregistrate, se poate pune întrebarea legitimă: Cum s-a ajuns în această situație nefericită, în contextul în care la Constanța nu au fost identificați teroriști?

Din analiza datelor statistice prezentate mai sus cu privire la incidentele soldate cu victime în județul Constanța, potrivit lui Remus Macovei «se desprinde concluzia că nici o victimă nu este rezultatul acțiunii „temuților teroriști”, ci urmare a unor erori umane⁷⁶, ele reprezentând conform unui termen cinic, des utilizat în ultimele conflicte militare, „victime colaterale”. Cauzele principale care au făcut posibilă o astfel de situație nefericită, constau în conducerea necorespunzătoare a forțelor și mijloacelor, dezinformarea, presiunea psihologică și existența unor acte de indisciplină în rândul militarilor»⁷⁷.

Despre așa-ziii „teroriști” s-a vorbit mult în acele zile, Televiziunea Română Liberă transmițând în mod excesiv ravagiile pe care le făceau teroriștii, acești aproape supraoameni care „erau bine instruiți și trăgeau din orice poziție”, mergând până la a-i prezenta pe unii care au fost prinși, chiar și grav răniți legați cu cătușe de patul de spital, „ca să nu fugă și astfel să fie judecați ulterior de popor”. Realitatea este că deși s-a creat o adevărată psihoză teroristă, niciun terorist nu a putut fi identificat, reținut și trimis în fața instanțelor de judecată, ceea ce a făcut ca aceștia să rămână o enigmă a Revoluției Române din Decembrie 1989⁷⁸.

O explicație cu privire la graba cu care s-a deschis focul în acele zile, aceasta putând fi luată în calcul și pentru a lămuri incidentele cu victime de la Constanța, ne este oferită de fostul președinte Ion Iliescu: «În climatul acela de panică și de suspiciune, de exaltare și de violență (...) probabil, multe dintre înfruntările care au avut loc în acele ore, în acele zile, au fost cauzate de graba unora de a apăsa pe trăgaci, fără să știe prea bine în ce trag și de ce – la care alții răspundeau cu aceeași ușurință: mai toată lumea vedea „teroriști” unde nici cu gândul nu gândeai și, mai din elan revoluționar, mai din tentația unui eroism nu totdeauna necesar și chibzuit, mai de frică să nu tragă celălalt primul, au fost împușcați oameni nevinovați, victime inutile ale unei situații pe care nu

⁷⁶ Nicolae Cușa, într-o a doua lucrare publicată despre revoluția de la Constanța, a ținut să arate că: «acestea sunt greșeli săvârșite în acțiunile de luptă ale militarilor, greșeli, nu erori umane, cum le definește și le găsește o scuză domnul Macovei Remus» - Nicolae Cușa, *Revolta populară din Constanța 22-24 decembrie 1989. După 20 de ani*, București, Editura Semne, 2009, p. 104.

⁷⁷ Remus Macovei, *Erori umane. Victime colaterale. Constanța - Decembrie 1989*, op. cit., p. 164.

⁷⁸ Ioan Scurtu, *Revoluția Română din Decembrie 1989 în context internațional*, București, Editura Institutului Revoluției Române din Decembrie 1989, 2006, p. 257.

puteam și nu aveam cum să o stăpânim. Cine erau de fapt acești „teroriști”? Și astăzi îmi este greu să o spun cu certitudine»⁷⁹.

Chiar și în lipsa „temuților teroriști”, nu poate fi negat faptul că în acele zile armata s-a confruntat cu acțiuni diversioniste în cele mai variate și surprinzătoare forme, acțiuni care au influențat în mod hotărâtor deciziile comandanților militari. Astfel, pe lângă „bombardamentul” informațional fără precedent care a generat și amplificat psihoza teroristă, începând cu seara zilei de 22 Decembrie 1989 au fost executate o serie de acțiuni de dezinformare și bruij radio-electronic asupra unităților de apărare antiaeriană, de aviație și de marină.

În acest context, inclusiv Comandamentul Marinei Militare și unitățile subordonate au fost dezinformate și alertate, pe diverse canale, despre desantări de trupe, despre elicoptere și nave de luptă străine în zona platformelor de foraj marin sau care se îndreaptă către litoralul românesc, scafandri de luptă, submarine, minări la intrarea în Portul Constanța etc. Referitor la modul în care a acționat Marina Militară în acele zile, într-o lucrare prin care s-a dorit descrierea complexității acțiunilor desfășurate pe mare și pe fluviu, contraamiralul Constantin Iordache a declarat că: «Începând cu seara zilei de 22 Decembrie 1989, s-a creat o situație aeronavală deosebită. Mijloacele de cercetare și descoperire radioelectronică ne indicau că asupra teritoriului nostru dinspre mare se desfășoară o mare operație aeriană și navală, iar navele comerciale din porturi sunt minate de către scafandri de luptă. În această situație, am ordonat ca toate navele să iasă în raioanele alarmei de luptă și să se dispună în dispozitiv de apărare»⁸⁰.

La rândul său, contraamiralul Gheorghe Anghelescu (șeful statului major al Comandamentului Marinei Militare), a arătat: «Acțiunile noastre au început să se desfășoare atunci când ne așteptam mai puțin. În noaptea de 22/23 Decembrie pe ecranele radiolocatoarelor sistemului de observare electronic al Marinei și Apărării Antiaeriene a Teritoriului au apărut nenumărate nave, avioane și elicoptere care, toate, se îndreptau spre litoralul nostru. Prin rețelele radio se primeau cele mai diverse informații care confirmau această mare acțiune aeronavală ostilă. Totul părea credibil»⁸¹.

Interesante sunt și declarațiile cpt.r.1 ing. Ion Stoleru (fost comandant al Centrului Radioelectronic și Observare din cadrul Comandamentului Marinei Militare), potrivit căruia: «După 22 decembrie 1989 ne-am confruntat cu o

⁷⁹ Ion Iliescu, *Revoluția Română*, București, Editura Presa Națională, 2001, pp. 42-43.

⁸⁰ Constantin Iordache, *Acțiunile navelor Marinei Militare în Revoluția din Decembrie 1989*, Constanța, Editura Ex Ponto, 2004, p. 10.

⁸¹ *Ibidem*, p. 11.

diversiune și o dezinformare intensă, de toate genurile, îndeosebi în rețelele telefonice, și care s-au manifestat, de regulă, după căderea întunericului și durau până la miezul nopții, zilnic. Noi nu am avut misiuni de cercetare radio pe plan intern, deci nici organizarea și dotarea necesară. Am fost intoxicați cu informații care mai de care mai năstrușnice, greu de stabilit veridicitatea lor, pe care după o analiză atentă le transmiteam forurilor noastre superioare. Au existat forțe și mijloace bine organizate și conduse care cunoșteau toate numerele de telefon ale unităților, numele comandanților, nu numai cele din trunchiul de centrală ci și telefoanele directe, pe care nici eu nu le știam, fiind obligat să consult agenda»⁸². Referitor la aceste aspecte, cpt. Ion Panait (comandant al Batalionului de Bruiaj Electronic), considera că „adversarul” a beneficiat de o puternică bază de date, de un aparat complex de analiză, prelucrare și manipulare a informațiilor, toate acestea reliefând „fragilitatea sistemului militar la scurgerea de informații și limitele sistemului de protecție și reacție flexibilă”. În plus, el a arătat că „unele momente de derută și confuzie ar fi putut fi evitate dacă problemele de cooperare între categoriile de forțe ale armatei cât și în interiorul lor ar fi fost mai bine organizate”, asta pentru că „dificultățile în domeniul conducerii au sporit o dată cu interferarea în cadrul armatei și a structurilor de sprijin, gen gărzi patriotice și populație civilă, care s-au oferit să participe la acțiuni și li s-au distribuit armament și muniție”⁸³.

Prin raportare la declarațiile cpt. Ion Panait, cuprinse în mai puțin de o pagină și incluse la sfârșitul cărții coordonate de contraamiralul Constantin Iordache, trebuie reliefat faptul că acesta a fost singurul din cei 56 ofițeri de marină care, atunci „când și-au prezentat amintirile despre ce au făcut în Revoluția din Decembrie 1989”, a făcut referire la acțiunile marilor unități și a unităților militare de uscat din Garnizoana Constanța aflate sub comanda contraamiralului Constantin Iordache și la „dificultățile în domeniul conducerii”. În rest, toți au ridicat în slăvi „fermitatea militarilor” care în acele zile „s-au comportat eroic ieșind la luptă să apere țara”. Edificatoare pentru acțiunile militarilor sunt cuvintele contraamiralului Gheorghe Anghelescu (șeful statului major al Comandamentului Marinei Militare), care a concluzionat: «Acum când știm că totul nu a fost decât o mare diversiune psihologica, jucată cu cele mai moderne mijloace tehnice, poate se vor găsi unii care să critice sau să ironizeze acțiunile noastre la Revoluție. Dar faptul că eram hotărâți să luptăm nu-l poate nega nimeni»⁸⁴.

⁸² *Ibidem*, p. 148.

⁸³ *Ibidem*, p. 149.

⁸⁴ *Ibidem*, p. 11.

5. Concluzii

Modul în care a izbucnit și s-a desfășurat Revoluția Română din Decembrie 1989 la Constanța a prezentat o serie de particularități, asta pentru că, în contextul exploziei sociale marcată de ieșirea populației în stradă, singura instituție rămasă funcțională și capabilă să acționeze coerent a fost Comandamentul Marinei Militare, la comanda căruia s-a aflat contraamiralul Constantin Iordache, care exercita în același timp și atribuțiile funcției de comandant al garnizoanei Constanța.

Un aspect care a influențat covârșitor evoluția evenimentelor are legătură cu personalitatea contraamiralului Constantin Iordache și legătura acestuia cu Mihai Marina – Prim secretarul Comitetului Județean Constanța al P.C.R., ambii fiind aleși cu mai puțin de o lună în urmă ca membri ai C.C. al P.C.R.⁸⁵ De aici și antipatia contraamiralului Constantin Iordache față de „țigănamea” care preluase controlul asupra „Casei Albe” și-l ținea ostatic pe Mihai Marina, în special față de Lazăr Cercel pe care a dorit chiar să-l aresteze în mai multe rânduri.

Prin constituirea Comitetului Provizoriu de Organizare de la Muzeul Marinei, în care au fost incluși majoritari militarii (inclusiv col. Ciucur Ion - comandantul Miliției Județului Constanța), dar și o serie de revoluționari „atent selecționați” care făceau parte concomitent și din structura organizatorică care se închea la „Casa Albă”, contraamiralul Constantin Iordache nu a urmărit sprijinirea acestui nou organ de conducere, ci mai degrabă să-și impună controlul asupra tuturor activităților desfășurate și, totodată, să-l salveze pe „tovarășul prim-secretar”. Din acest scenariu a făcut parte inclusiv convocarea la Muzeul Marinei a directorilor întreprinderilor comerciale și de alimentație publică și de la alte instituții, la rândul lor membri destoinici ai P.C.R., care i-au recunoscut imediat autoritatea contraamiralului Constantin Iordache în speranța că-și pot păstra pozițiile privilegiate.

Un alt personaj care prin comportamentul său ezitant a contribuit la starea de confuzie care a generat morți și răniți este generalul George Popa, ofițerul agresat și umilit de revoluționari în primele momente de la pătrunderea în „Casa Albă”. Pe lângă acest incident traumatizant, deruta generalului George Popa a fost alimentată și de faptul că, fiind comandantul Diviziei 9 Mecanizată „Mărășești”, se subordona și primea ordine de la Comandamentul Armatei a II-a de la Buzău, unde cadrele din comandament s-au arestat și s-au eliberat

⁸⁵ Florica Dobre (Coordonator), *Membrii C.C. al P.C.R. 1945–1989. Dicționar*, București, Editura Enciclopedică, 2004, pp. 336 și 377; „Scânteia” nr. 14703/25.11.1989, p. 2 - http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/scanteia/1989/11/scanteia_1989_11_14703.pdf, accesat la 25 August 2023.

după interese numai de ei știute⁸⁶. În plus, nu întotdeauna ordinele primite de la Comandamentul Armatei a II-a au fost în concordanță cu ordinele primite de la Comandamentul Marinei Militare. Chiar și așa, „în acele clipe de răscruce, când în poarta istoriei românilor s-au auzit, puternic bătaile unui destin nou”, generalul George Popa a avut puterea să transmită, prin intermediul primului număr al ziarului „Cuget Liber”, cetățenilor orașului „să nu se teamă, trupele de uscat din județul Constanța, asemenea tuturor fraților noștri de arme, nu vor trage niciodată în fii și ficele acestui pământ românesc”⁸⁷.

Realitatea este că „frații de arme”, așa cum s-a exprimat generalul George Popa, poartă responsabilitatea morților și răniților înregistrați la Constanța în Decembrie 1989, printre cauzele care au condus la această situație nefericită putând fi menționată, în primul rând, lipsa de coordonare între comandanții militari și organele de conducere nou constituite, dar și conducerea și utilizarea necorespunzătoare a forțelor și mijloacelor avute la dispoziție de către conducătorii militari, în special trimiterea în misiuni a unor militari insuficient instruiți. La toate acestea se adaugă indisciplina unor militari în ceea ce privește încălcarea regulilor serviciului de gardă, de pază, de însoțire sau de securitate, de multe ori pe fondul consumului exagerat de alcool.⁸⁸

În acest context, este evident că morții și răniții înregistrați în Decembrie 1989 la Constanța sunt rezultatul comportamentului unor militari, responsabilitatea fiind a acestora și în niciun caz neputând fi învinovățită Armata Română în ansamblul său. Nu trebuie scăpat din vedere faptul că în acele momente dramatice, pe fondul dezinformărilor și al diversivelor psihologice și radio-electronice, al suspiciunilor, al neîncrederii și chiar al panicii, unitățile Armatei Române din garnizoana Constanța s-au confruntat cu situații nemaîntâlnite anterior, acele împrejurări de maximă tensiune conducând la erori grave care s-au soldat cu pierderi inutile de vieți omenești.

Dincolo de incidentele regretabile și nedorite, trebuie reliefat faptul că în acea situație de confuzie generalizată, chiar și în pofida unor deficiențe de coordonare și a insuficiențelor deprinderi în desfășurarea acțiunilor de

⁸⁶ Șeful secției operații, locotenent-colonelul Nicolae Păștinică, l-a arestat pe comandantul armatei, general-locotenent Ion Dândăreanu. Subordonații loiali acestuia l-au eliberat, ceea ce a făcut ca în perioada următoare suspiciunile între cadrele din comandament să fie extrem de mari - <http://presamil.ro/enigme-ale-evenimentelor-din-decembrie-1989/>, accesat la 1 Septembrie 2023.

⁸⁷ Pe lângă „limba de lemn” specifică epocii, trebuie menționat că articolul din ziarul „Cuget Liber” a fost semnat „C. Costin”, tocmai pentru a nu releva faptul că autorul era maiorul Constandache Costin, unul dintre „revoluționarii” invitați de contraamiralul Constantin Iordache la Muzeul Marinei „în vederea alegerii unui comitet permanent, precum și stabilirea unui plan comun de acțiune”.

⁸⁸ Toate aceste cauze au fost prezentate pe larg și argumentate de Remus Macovei în lucrarea *La Revoluție se și moare, nu-i așa?*, Constanța, Editura Boldăș, 2009, pp. 75-85.

luptă pe timp de noapte, forțele Marinei Militare, ale Diviziei 9 Mecanizată „Mărășești” și a celorlalte unități implicate și-au făcut datoria și au asigurat paza și apărarea obiectivelor de importanță strategică. Astfel, cooperarea militarilor cu revoluționarii conștanțeni a asigurat în final victoria Revoluției Române din Decembrie 1989 la Constanța, sacrificiile și eforturile lor conjugate în plan local contribuind la efortul general de înlăturare a regimului comunist totalitar din România.

Bibliografie

Fonduri arhivistice

1. Serviciul Arhive Naționale Istorice Centrale (S.A.N.I.C.), fond C.C. al P.C.R. – Secția Cămară, dosar 338/1989;

Lucrări de specialitate

2. Betea Lavinia, *România anului 1989 în arhivele Radio Europa Liberă*, în „Polis – Revista de științe politice”, Volum IV, Nr. 3(5), Serie nouă, Septembrie 2014;

3. Calafeteanu Ion (coordonator), *Revoluția Română din Decembrie 1989. Documente*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2009;

4. Codrescu Costache (coordonator), *Armata Română în Revoluția din Decembrie 1989. Studiu documentar*, Ediția a II-a revăzută și completată, București, Editura Militară, 1998;

5. Cușa Nicolae, *Momente ale Revoluției din Decembrie 1989 la Constanța. Așa cum au fost*, Constanța, Editura Muntenia, 1995;

6. Cușa Nicolae, *Revolta populară din Constanța 22-24 decembrie 1989. După 20 de ani*, București, Editura Semne, 2009;

7. Dobre Florica (Coordonator), *Membrii C.C. al P.C.R. 1945–1989. Dicționar*, București, Editura Enciclopedică, 2004;

8. Dumitrașcu Gheorghe, *Revoluție și destin*, București, Editura Institutului Revoluției Române din Decembrie 1989, 2012;

9. Dușu Alesandru, *Revoluția din decembrie 1989. Cronologie*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Craiova, Editura Sitech, 2010;

10. Iliescu Ion, *Revoluția Română*, București, Editura Presa Națională, 2001;

11. Iordache Constantin, *Acțiunile navelor Marinei Militare în Revoluția din Decembrie 1989*, Constanța, Editura Ex Ponto, 2004;

12. Macovei Remus, *Erori umane. Victime colaterale. Constanța - Decembrie 1989*, Editura Confession, 2004;

13. Macovei Remus, *La Revoluție se și moare, nu-i așa?*, Constanța, Editura Boldăș, 2009;
14. Maliciuc Ioan, *Prețul libertății la Constanța. File de istorie*, Constanța, Editura Muntenia, 2006;
15. Popescu Ioan, *OAMENI de nota 10*, Ploiești, Editura Kartha Graphic. 2022;
16. Scurtu Ioan, *Revoluția Română din Decembrie 1989 în context internațional*, București, Editura Institutului Revoluției Române din Decembrie 1989, 2006;
17. Sima Anamaria, *Revoluția română din decembrie 1989 în Constanța*, în „Caietele Revoluției” nr. 3-4 (77-78)/2019;
18. Tatulici Mihai (coordonator), *Revoluția Română în direct*, Vol. 1, Televiziunea Română, 1990;

Ziare

19. „*Cuget Liber*”, 23.12.1989;
20. „*Scânteia*”, nr. 14703/25.11.1989;

Surse internet

21. *Dosar Fond Documentar Comisia „Decembrie 1989”*, volumul 12, f. 37 – <https://sri.ro/assets/files/dosare-desecretizate/22.12.2022/Vol12.pdf>;
22. *Romanian Monitoring Radio Bucharest Pr. I Dec.22/1989* - https://media.hotnews.ro/media_server1/generic_file-2009-12-24-6759518-0-radio-bucuresti-22-dec-pdf.pdf;
23. Ciprian Iana, *Radio Europa Liberă în timpul Revoluției din 1989. „Fuga lui Ceaușescu am transmis-o în direct, urmărind televiziunea sovietică”* - <https://www.libertatea.ro/stiri/radio-europa-libera-in-timpul-revolutiei-din-1989-fuga-lui-ceausescu-am-transmis-o-in-direct-urmarind-televiziunea-sovietica-2838840>;
24. *Revoluție și impostură la Constanța* - https://adevarul.ro/stiri-interne/societate/revolutie-si-impostura-la-constanta-849992.html#google_vignette;
25. *Poziția Comandamentului Marinei Militare în timpul Revoluției din Decembrie 1989* - https://www.navy.ro/despre/istoric/istoric_09.php;
26. *Legea nr. 14 /1972 privind organizarea apărării naționale a Republicii Socialiste România*, Publicată în Monitorul Oficial nr. 160 din 29 decembrie 1972 - <http://www.monitoruljuridic.ro/act/lege-nr-14-din-28-decembrie-1972-privind-organizarea-apararii-nationale-a-republicii-socialiste-romania-emitent-marea-adunare-nationala-publicat-297.html>
27. *Enigme ale evenimentelor din decembrie 1989* - <http://presamil.ro/enigme-ale-evenimentelor-din-decembrie-1989/>